

När det professionella omdömet inte överensstämmer med lagen.

- Kuratorers förhållningssätt till anmälningsskyldighet på ungdomsmottagningar

Av: Linda Fröjndahl och Erika von Corswant

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
VT 14

Handledare: Karin Kullberg

Abstract

Author: Linda Fröjdendahl och Erika von Corswant

Title: När det professionella omdömet inte överensstämmer med lagen.

Supervisor: Karin Kullberg

The purpose of this essay is to describe and analyze how counsellors in youth centres in the south of Sweden handle ethical dilemmas that might appear when they meet young clients. We interviewed six counsellors about how they handle the dilemma they are faced with when meeting someone under the age of fifteen who is sexually active even though they aren't old enough according to Swedish law. In Sweden, it's a crime to have sexual intercourse with a person under the age of fifteen, and the counsellors has to respect the duty to report as well as their confidentiality when they meet someone below fifteen who is sexually active. The results of our interviews where then analyzed using an ethical approach and we used the theory of professional ethics, utilitarianism and deontological ethics. We also used some reports about knowledgebased social work. The outcome of the essay was that the counsellors tend to lean on the utilitarianism and their professional opinion, rather than the law, when deciding whether to report the young person or not. Their former experience of working with youth had a great impact on their actions.

Key words: Youth workers, ethical dilemma, sexual health, duty to report, confidentiality, assessment, professional opinion

Innehållsförteckning

Förord	4
1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte och frågeställningar.....	6
1.3 Avgränsning	7
1.4 Centrala begrepp i uppsatsen.....	7
1.5 Bakgrund	7
1.5.1 Ungdomsmottagningar	8
1.5.2 Lagstiftningen.....	8
2. Tidigare forskning	10
2.1 När är man tillräckligt gammal för sex?.....	11
2.2 Ungdomars sexualitet internationellt	11
2.3 Sexualdebut och preventivmedel.....	12
2.4 Förhållningssätt och etik	13
3. Metod	14
3.1 Val av metod	14
3.2 Urval.....	15
3.3 Genomförande av intervjuer.....	16
3.4 Metodens tillförlitlighet.....	17
3.5 Bearbetning av materialet.....	18
3.6 Arbetsfördelning.....	19
3.7 Etiska överväganden	19
4. Teoretiska utgångspunkter	20
4.1 Professionsteori	20
4.2 Etiska perspektiv	22
4.3 Pliktetik och konsekvensetik	23
4.4 Bemötandets etik	25
5. Resultat och analys	25
5.1 Professionellt omdöme kontra lagen	26
5.1.1 Det egna professionella omdömet.....	26
5.1.2 Faktorer som väcker oro hos kuratorerna.....	28
5.1.4 Samarbete med kollegor.....	31
5.1.5 Samarbetet med socialtjänsten	32
5.2 Pliktetik kontra konsekvensetik	33
5.3 Bemötande ur ett etiskt perspektiv	38
6. Slutdiskussion	40
7. Referenslista	44

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till de kuratorer som ställt upp på intervju och hjälpt oss att se till så vår uppsats gått att genomföra. Tack för att ni delat med er av era erfarenheter!

Vi vill också tacka vår handledare Karin Kullberg för värdefulla åsikter och ett stort stöd och engagemang. Tack för bra kritik och feedback!

Till sist vill vi tacka våra kurskamrater på Eden för trevligt lunchsällskap och mysig fredagsfika!

Linda Fröjdendahl och Erika von Corswant

Lund 2014-05-26

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Akademikerförbundet SSR (2011) listar tolv exempel på etiska dilemman inom socialt arbete, ett dilemma de tar upp är: *“Svårigheter att bemöta klienten med respekt och skapa en bra relation till klienten i en verksamhet som har ofrånkomliga inslag av krav och kontroll”* (Akademikerförbundet SSR 2011). Vi tyckte att etiska dilemman är en intressant del av det sociala arbetet och vi har i vår uppsats valt att undersöka ett av de etiska dilemman som socialarbetare ställs inför. För att avgränsa oss har vi riktat in oss på de dilemman som kuratorer som arbetar på ungdomsmottagningar möter. Som kurator på en ungdomsmottagning möter man ungdomar med varierande problematik och målet är att ungdomsmottagningarna skall hjälpa ungdomen att stärka sin identitet för att hen skall kunna hantera sin sexualitet, samt att förebygga oönskad graviditet och sexuellt överförbara infektioner (RFSU 2012). Psykologen Zelma Fors (2005) har genomfört en studie där hon bland annat intervjuat personal på just ungdomsmottagningar. I undersökningen beskriver Fors (2005) att de fall där ungdomar under 15 år uppger för kuratorer eller barnmorskor på ungdomsmottagningen att de haft sin sexualdebut uppstår svåra frågeställningar då detta blir en fråga om hur personalen ska förhålla sig till lagen. Fors (2005) syftar då till brottsbalkens sjätte kapitel, fjärde paragrafen (SFS 2013:365) som bland annat säger att en person under 15 inte kan ge sitt samtycke till samlag. Detta innebär att de ungdomar under 15 år som vänder sig till ungdomsmottagningen och uppger att de är sexuellt aktiva enligt lagen har blivit utsatta för ett brott.

I tidningen Ottar, som är Sveriges största sexualpolitiska tidning, har bloggerskan Johanna Sjödin skrivit en debatterande artikel om hur det i samhället finns en missuppfattning rörande unga och huruvida de får ha sex eller inte. Sjödin menar att de ungdomar som är sexuellt aktiva har tillräckligt mycket frågor och känner oro utan att de skall behöva förhålla sig till den lagstiftning som finns (Sjödin 2011). Detta synsätt stöds av verksamma som arbetar på ungdomsmottagningen i Lund och som intervjuats i en artikel i Sydsvenskan (Welin 2012). De belyser den osäkerhet som lagen om åldersgräns för sex bidrar till och kuratorn Pia Fogelberg Skoglösa anser att juridiken ibland innebär ett hinder snarare än en hjälp (ibid.). Enhetschefen på ungdomsmottagningen i Lund, Maria Schunnesson, säger:

När vi pratar med ungdomar under 15 måste vi ju också ha med i beräkningen att de riskerar att behöva redogöra för sitt sexliv i domstol. (Welin 2012).

I artikeln beskriver de att de sällan behöver göra en anmälan till Socialtjänsten för att det föreligger oro för ungdomen men det är viktigt att göra en helhetsbedömning för varje enskild individ och försöka utröna om ungdomen har sex för att hen har lust till det eller om det föreligger ett tvång (ibid).

Förutom Brottsbalken som vi nämner ovan har kuratorerna även annan lagstiftning de måste förhålla sig till. Kuratorer har krav på sekretess vilket regleras i offentlighets- och sekretesslagens sjunde kapitel (SFS 2009:400) och sekretessen ligger till grund för att en ungdom ska kunna vända sig till en utomstående, till exempel en kurator, utan att den informationen sprids vidare. Samtidigt som kuratorerna inte får bryta sekretessen finns också, enligt kapitel 14, första paragrafen i Socialtjänstlagen (SFS 2012:776), en lag som säger att den myndighet som arbetar med barn och unga har en anmälningsskyldighet till socialtjänsten vid misstanke om att barnet far illa. Där inkluderas även misstankar om att ett barn under femton blir sexuellt utnyttjad av någon som är över femton år.

Vi har i vår uppsats undersökt det dilemma som uppstår för kuratorerna då de möter en ungdom under 15 som är sexuellt aktiv. Kuratorerna måste då förhålla sig till om en anmälan till socialtjänsten är nödvändig samtidigt som det är viktigt att ungdomen som kommer och söker hjälp kan berätta det hen vill utan att detta förs vidare. Vi har valt att undersöka hur kuratorerna resonerar och förhåller sig etiskt när de möter sexuellt aktiva ungdomar under femton år och i vilka situationer svårigheter uppstår i bedömningen om när ett fall bör anmälas till socialtjänsten och det etiska dilemma som kan uppstå om kuratorernas professionella omdöme säger något annat än lagen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår uppsats är att utifrån ett professionsetiskt perspektiv undersöka hur kuratorer på ungdomsmottagningar, som möter sexuellt aktiva ungdomar under 15, förhåller sig till den anmälningsskyldighet de har till socialtjänsten vid misstanke om att en ungdom far illa.

Frågeställningar

- Hur hanterar kuratorerna det dilemma som uppstår då deras professionella omdöme inte stämmer överens med lagen om anmälningsskyldigheten till socialtjänsten?
- Vilka faktorer väcker oro hos kuratorer på ungdomsmottagningen när de möter en ungdom under femton som är sexuellt aktiv?

– Hur bemöter och upprätthåller kuratorerna en bra relation gentemot ungdomar när det finns en anledning för anmälan till socialtjänsten?

1.3 Avgränsning

När vi påbörjade arbetet med vår uppsats var vår tanke att undersöka hur kuratorer ser på anmälningsplikt och sekretess i förhållande till sitt professionella omdöme när de möter ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva med en äldre partner. Efter genomförandet av våra intervjuer ändrade vi vårt syfte något eftersom det visade sig att det område vi först tänkt skriva om var för litet. De flesta av de kuratorer vi intervjuade hade ingen erfarenhet av att möta ungdomar under 15 som var sexuellt aktiva med en äldre partner och vi valde därför att bredda vårt undersökningsområde något. I och med att vi ändrade vårt syfte till viss del har vi också valt att endast undersöka hur kuratorerna förhåller sig till anmälan gentemot socialtjänsten vid misstanke eller vetskap om att en ungdom far illa, samtidigt är vi medvetna om att informationskravet till föräldrar hade varit relevant att också ta upp. När en ungdom under 15 år har sex med någon som är äldre än 15 så begår också den äldre partnern ett brott enligt brottsbalken och man kan då göra en polisanmälan, men vi har valt att begränsa vår undersökning till just anmälningsplikt till socialtjänsten enligt Socialtjänstlagen.

1.4 Centrala begrepp i uppsatsen

Vi har i detta avsnitt beskrivit hur vi definierar en del av de begrepp vi använder i uppsatsen för att tydliggöra för läsaren vad vi menar.

Sexuellt aktiv -Syftar till de som har haft vaginalt, analt eller oralt samlag

Partner- Syftar till både samkönade och tvåkönade partnerförhållanden.

Ungdomar -Individer i åldern 13-17 år

Kille -En person som definierar sitt biologiska och sociala kön som kille.

Tjej- En person som definierar sitt biologiska och sociala kön som tjej.

Bemötande -/.../situationer då vi måste anstränga oss och aktivt göra något i relation till den andre i samspelet (Hydén 2001)

1.5 Bakgrund

I detta avsnitt ger vi en mer utförlig beskrivning av vad ungdomsmottagningar är och varför de finns. Vi beskriver också de delar av lagen som är relevanta för vår uppsats.

1.5.1 Ungdomsmottagningar

Ungdomsmottagningar har funnits i Sverige sedan 1970 och syftet med öppnandet av speciella mottagningar som vände sig till ungdomar var från början att förebygga oönskade graviditeter och bevara den sexuella hälsan hos ungdomar (FSUM 2011). Idag finns det ungdomsmottagningar över hela landet och de vänder sig till ungdomar och unga vuxna mellan 12 och ca 25 år. Idag har ungdomsmottagningarna en viktig roll i att hjälpa ungdomarna med eventuella psykiska och fysiska problem, till exempel de kriser som ofta uppstår under tonårsperioden. Det finns inget krav på att en kommun skall ha en ungdomsmottagning eller hur den skall se ut och detta gör att det finns en stor variation i landet, både när det gäller var ungdomsmottagningar finns samt vilka som arbetar där. Föreningen för Sveriges ungdomsmottagningar, FSUM, har utformat en policy som ska gälla för hela landets ungdomsmottagningar där det diskuteras kring förhållningssätt, synen på ungdomar och dess sexualitet samt om verksamhetens innehåll (ibid.).

Till ungdomsmottagningen kan man vända sig till för att få medicinsk rådgivning men också samtalsstöd och därför säger FSUMs policy att varje ungdomsmottagning bör ha en verksam kurator. Ungdomsmottagningen skall verka för en helhetssyn på ungdomen där psykisk, kroppslig samt social utveckling skall tas i beaktning och frivillighet från ungdomens sida är ett centralt begrepp i verksamheten (ibid.).

I en undersökning som Statens Folkhälsoinstitut har gett ut sammanfattas intervjuer från ungdomsmottagningar och personalen som arbetar där (Fors 2005). I undersökningen bekräftas att personalen på ungdomsmottagningar ibland upplever att det uppstår svårigheter i bedömningen då det framkommer att en ungdom under femton år är sexuellt aktiv trots att hen, enligt lagen, inte är redo för det. Enligt Folkhälsoinstitutets undersökning har ungefär 36 % av befolkningen haft sin sexualdebut före femton års ålder vilket enligt lag inte är tillåtet och detta försätter kuratorer och annan personal på ungdomsmottagningen i ett dilemma där man måste väga anmälningsskyldighet mot sekretessen och hänsyn till den unges självbestämmande (Fors 2005).

1.5.2 Lagstiftningen

Dilemmat i vår uppsats berör det problem som uppstår när kuratorerna har olika lagar att förhålla sig till. I kommande avsnitt kommer vi redogöra för vad som står i de aktuella delarna av de lagar som berör ämnet. Vi vill dock poängtera att syftet med vår uppsats inte är att

undersöka om kuratorer bryter mot lagen utan istället att se hur kuratorerna förhåller sig till de dilemman som uppstår i förhållande till lagstiftningen.

De personer som arbetar med ungdomar har anmälningsplikt enligt 14 kapitlet, första paragrafen i Socialtjänstlagen (SFS 2012:776). I lagen står att den som får kännedom om att ett barn far illa *bör* anmäla detta till Socialstyrelsen, men de som arbetar i en verksamhet där man möter barn och unga och vars arbete riktar sig mot dessa har en *skyldighet* att anmäla om de misstänker att ett barn far illa. Misstänker personalen på ungdomsmottagningen att en ungdom far illa bryts alltså sekretessen och personalen är skyldiga att göra en anmälan till socialtjänsten (ibid). Socialstyrelsen har gett ut en handbok som kan användas som hjälp för att tolka när anmälningsplikten skall gälla (Wigzell & Börjesson 2004). I handboken förtydligas det att det räcker att det finns en misstanke om att ett barn far illa för att en socialarbetare ska göra en anmälan till socialtjänsten och därigenom få lov att bryta tystnadsplikten, konkreta bevis krävs alltså inte (ibid.).

Brottsbalkens sjätte kapitel berör lagar som reglerar sexualbrott (SFS 2013:365). Den del som är relevant för vår uppsats är fjärde paragrafen, sjätte kapitlet i Brottsbalken reglerar och definierar lagar om sexualbrott mot barn (ibid.). I paragrafen står att en person som har samlag med ett barn som är under 15 år döms för våldtäkt mot barn, påföljden är lägst två och högst sex år. Till samma påföljd döms också den som genomför en handling som kan jämföras med samlag med ett barn under 15 år. Lagen gör gällande att alla typer av samlag med barn under 15 år är olagliga oavsett om samtycke från ungdomen finns. Vi avser inte att undersöka kuratorernas förhållningssätt gentemot den äldre partnern som begår ett brott genom att ha sex med en person under 15 år. Däremot är denna lag relevant då den visar på att barn under 15 år inte kan ge sitt samtycke till sex och då kan anmälningskyldigheten enligt socialtjänstlagen som är till för att skydda den unge gälla.

I en proposition från 2004 föreslogs att den dåvarande lagstiftningen kring sexuellt utnyttjande av barn skulle ändras (Prop. 2004/05:45). Förslaget antogs sedan och det som förut rubricerades som utnyttjande av barn rubriceras nu som våldtäkt mot barn. Detta skall gälla alla typer av samlag med ett barn under 15 samt handlingar som kan jämföras med samlag, kravet på tvång togs också bort eftersom regeringen ansåg tvång automatiskt ingår i brottet eftersom det handlar om ett barn och en vuxen. I lagen finns ett undantag och det gäller när båda parterna är nära 15 år (alltså till exempel en ungdom som är 14 och en som är

15) och “fullständig ömsesidighet” finns mellan båda parter. I dessa fall skall den äldre partnern inte dömas för våldtäkt mot barn utan istället dömas för sexuellt utnyttjande av barn. Någon som är under 15 kan alltså aldrig ge sitt samtycke till en sexuell relation (ibid). I Offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400) regleras bland annat myndigheters tystnadsplikt och sekretess. I första paragrafen, sjunde kapitlet står att sekretessbelagda uppgifter inte får röjas eller utnyttjas utanför den verksamhet som den finns inom (SFS 2009:400). Lagen innebär bland annat att offentliga myndigheter så som ungdomsmottagningen har tystnadsplikt. Tystnadsplikten gör att ungdomar som kommer till ungdomsmottagningen kan berätta om sina problem för personalen utan att riskera att detta förs vidare. Ungdomsmottagningen skriver själva på sin hemsida (umo.se) om sekretessen som råder, där beskrivs att tystnadsplikten gäller för all personal på mottagningen och för både det som sägs under samtal och det som skrivs in i journaler. Personalen får inte heller prata med varandra om något som sagts under ett samtal om det inte är nödvändigt för att ungdomen skall få rätt vård och behandling. Tystnadsplikten får dock brytas om personalen misstänker att en ungdom under 18 år far illa (umo.se). Begreppet far illa är ett brett begrepp som kan vara svårdefinierat, men socialstyrelsen definierar fara illa bland annat som när det handlar om sexuella övergrepp, kränkningar, socialt nedbrytande beteende, missbruk och andra former av hot och våld (SOSFS 1997).

2. Tidigare forskning

För att reda ut varför den åldersgräns som nu finns uppstod har vi läst Gisela Helmius avhandling *Mogen för sex* (1990). I avhandlingen beskriver Helmius bland annat varför gränsen sattes vid 15 år och hur lagstiftningen i Sverige sett ut tidigare. För att få en uppfattning om hur synen på ungdomars sexualitet ser ut internationellt har vi tagit del av artikeln “Interpersonal relations between health care workers and young clients: Barriers to Accessing Sexual and Reproductive Health Care” (Alli, Maharaj & Vawda 2012) . I artikeln “Sexual behaviour and contraceptive use among Swedish high school students in two cities: Comparisons between genders, study programmes, and over time” (Häggström-Nordin, Borneskog, Eriksson & Tydén 2011) beskriver forskarna sin studie där de undersökt svenska ungdomars inställning till sex, preventivmedel och sexuella riskbeteenden. Vi har till sist tagit del av två artiklar som handlar om etik och bemötande då vi vill se hur forskare tänker kring etikens roll inom socialt arbete, eftersom det är en del av vad vi avser att undersöka. Ann Davie (2011) har skrivit en artikel som handlar vilka etiska koder det finns i arbetet med unga

och avslutningsvis har vi tagit del av Sercombe och Sercombes (2010) artikel som handlar om hur etik hör ihop med professionellt arbete.

2.1 När är man tillräckligt gammal för sex?

Då vi avser att fokusera på ungdomar under femton år som är sexuellt aktiva har vi också valt att se på tidigare, historisk forskning kring sexualitet och sex bland unga. Helmius (1990) beskriver i avhandlingen *Mogen för sex* hur man historiskt i Sverige sett på åldersgränsen för när man är redo för att, enligt lagen, ha sex och Helmius diskuterar kring vad att vara mogen för sex egentligen innebär (ibid.). Att ha en åldersgräns som definition för vad som räknas som för tidigt samlag är relativt nytt i Sverige och historiskt sett har man relaterat för tidiga samlag till samlag som skett utanför äktenskapet. Helmius (1990) diskuterar vad lagen kan tänkas försöka skydda de unga från och en förklaring kan vara den medicinska aspekten. Nu som då, menar Helmius, förknippas sex bland unga med smittsamma infektioner, oönskade graviditeter, biverkningar av preventivmedel samt andra åkommor som framförallt är förknippat med många samlagspartners eller tidig sexdebut. Att vuxna då vill skydda eller hindra unga från dessa bekymmer i alltför tidig ålder kan ligga till grund för att införa en åldersgräns.

Helmius problematiserar det faktum att många idag verkar förknippa mognad med ålder vilket åldersgränsen på 15 år är ett tydligt uttryck för. Att man som fjortonåring per automatik skulle vara mindre mogen, och alltså inte redo för en sexuell relation, jämfört med en sextonåring är en svår generalisering då varje individs mognadsprocess skiljer sig åt. Helmius (1990) beskriver vad begreppet mognad i relation till att vara "redo för sex" innebär och hon menar att man då inte talar om social mognad, inte heller fysisk mognad. När man argumenterar för om ett barn är moget för sex eller inte åsyftar man till det psykologiska perspektivet där man vill bespara ungdomarna från att må dåligt, bli sårade eller som Helmius kallar det, få "ärr i själen" (Helmius 1990 s. 110).

2.2 Ungdomars sexualitet internationellt

I en artikel som publicerades i *Journal of Community Health* (2012) beskriver Farzana Alli, Pranitha Maharaj och Mohammed Yacoob Vawda sin undersökning som baseras på en studie de gjort i Sydafrika. De har undersökt hur man gått från det traditionella tänket kring preventivmedel till hur det diskuteras kring preventivmedel och den sexuella hälsan i dagens samhälle (Alli, Maharaj & Yawda 2012). Trots att undersökningen är gjord i Sydafrika och

alltså har en annan kontext än det vi kommer skriva om tycker vi ändå att det forskarna kommer fram till kan anses röra arbete med ungdomar och deras sexuella hälsa generellt. Enligt artikeln låg fokus förr huvudsakligen på att förhindra tidig graviditet och det ansågs vara otroligt stigmatiserande att uppmuntra till ett promiskuöst leverne bland unga personer. Idag finns ett uttalat behov av att skriva ut preventivmedel till unga och det är också mer accepterat och tillgängligt. Deras forskning visar trots detta att oavsett hur tillgängligt och användarvänlig sexualhälsovården än är verkar ungdomar undvika att söka hjälp och råd. Enligt författarna finns det en uppfattning om att ungdomarna upplever att de blir dömda och stigmatiserade eller att vårdpersonalen kan komma ställa svåra och jobbiga frågor om de söker hjälp. För att undvika att bli straffade för att de som unga har sex så väljer de att inte uppsöka vård alls. Forskarna utgår bland annat från en kvalitativ studie de gjort i Sydafrika där de intervjuat personal och unga klienter kring hur tillgängligt vården och informationen kring sexuell hälsa är. Resultatet av studien visade bland annat på att några av de barriärer som fanns mellan vårdgivare och klienterna berodde på ungdomarnas negativa inställning gentemot personalen. En del av motståndet berodde också på personalens åsikter om att de unga klienterna missbrukade preventivmedel och annan liknande hjälp som fanns att tillgå inom vården. Oavsett hur mycket personalen utbildats fanns många av de grundläggande attityder och värderingarna kvar vilket gjorde att ungdomarna inte kände någon uppmuntran eller något stöd. I slutdiskussionen i artikeln kommer forskarna fram till att ungdomar måste vara med i beslut och omformning av vården som rör den sexuella hälsan och alla länder bör utforma policys som är användarvänliga för ungdomar för att undvika risken för exkludering eller stigmatisering (ibid.).

2.3 Sexualdebut och preventivmedel

I "The European Journal of Contraception and Reproductive Health Care" publicerades i februari 2011 en artikel som handlar om ungdomars sexuella beteende och användande av preventivmedel (Häggström-Nordin, Borneskog, Eriksson & Tydén, 2011). Artikelförfattarna har studerat svenska ungdomars sexuella beteenden och hur de använder preventivmedel, jämförelser har sedan gjorts över tid, mellan städer och beroende på om ungdomarna gått på en yrkesförberedande- eller en teoretisk utbildning. I artikelns inledning skriver forskarna att den sexuella debutåldern sjunker (ibid.). Enligt artikeln är medianåldern för ungdomars sexualdebut i Sverige 15 år och i Norden är det vanligare att flickorna gör sin sexdebut tidigare än pojkarna. Som exempel på riskfaktorer vid sex nämns risken att bli eller göra någon gravid, risken att få sexuellt överförbara sjukdomar samt sex för många sker i samband

med konsumtion av alkohol. Artikeln beskriver att sexualundervisningen i Sverige främst sker i skolor men att det också finns ungdomsmottagningar som hjälper ungdomar med frågor som rör bland annat sexualitet och risker i samband med sex. I studien valdes elever från både yrkesförberedande och teoretiska linjer ut, sammanlagt var det 524 stycken, de utvalda studenterna fick sedan svara på ett frågeformulär som analyserades av artikelförfattarna. Resultatet visade bland annat att ungdomarna föredrog att få information om sex från vänner, lärare och Internet. I studien framkom också att det var få ungdomar som ansåg att ungdomsmottagningen var ett bra alternativ till att få information om sex. I diskussionen framkommer det i jämförelsen över tid att åldern för den sexuella debuten sjunkit och att användandet av preventivmedel ökat. Studien visade också att fler tjejer än killar hade erfarenhet av petting och av oralsex, författarna anger att en möjlig förklaring är att tjejer ofta haft en äldre och mer erfaren partner, en slutsats som också syntes i den insamlade empirin (ibid.).

2.4 Förhållningssätt och etik

I socialt arbete uppstår det etiska frågor och etiska dilemman, inte minst i arbetet med unga klienter. Ann Davie har i artikeln *A code of ethics for youth work?* (2011) diskuterat vilka etiska koder det finns inom de arbetsgrupper som arbetar med barn och ungdomar, hon diskuterar också om det ens bör finnas givna etiska koder. Davie (2011) definierar en etisk kod som de värderingar den gruppen man befinner sig i har. Enligt Davie (2011) finns det många andra begrepp som kan knytas an till etik och arbetsgrupper som till exempel principer, praktiska koder, ansvar och samförstånd i hur man bör bete sig i en grupp (ibid.). Med tanke på hur brett begreppet etik är så är det inte konstigt att det uppstår många diskussioner och bidrar till förvirring och debatter enligt författaren. I arbetet med unga är det viktigt att socialarbetaren och den unge skapar en trygg och bra relation och ungdomens behov och intressen bör komma i första rummet. Även i dessa interaktioner uppstår etiska frågor och Davie poängterar att det är viktigt att den unge är medveten om vad socialarbetaren har för handlingsutrymme och är villig att bistå med så det inte uppstår missuppfattningar och besvikelser från den unges sida gentemot socialarbetaren (ibid.).

Jethro Sercombe och Howard Sercombe (2010) har skrivit en artikel som rör socialt arbete och etik och de uppmärksammar två olika syner på etik inom professioner. De menar att å ena sidan säger vissa att etik är en av många andra delar inom professionen medan för andra är etiken nästintill synonymt med professionsbegreppet. Professionellt arbete och etik går hand i

hand och det går inte att prata om det ena utan att inkludera det andra. Etiken som begrepp kan ibland vara diffust och det är svårt att säga vad som är ett oetiskt beteende och hitta ett samförstånd kring hur man bäst förhåller sig ur en etisk synvinkel. Sercombe och Sercombe (2010) betonar att etiken endast kan vara till stöd för hur man bör förhålla sig eller fatta beslut men etiken kan inte ersätta det individuella resonemang som varje professionell måste föra vid beslut. Syftet med artikeln är att visa hur Australienska socialarbetare som möter unga människor arbetar med de etiska koder de har när det gäller ärenden med unga människor. De kommer fram till att i sammanhang där man har etiska koder och förhållningssätt så tenderar socialarbetare att vara mer benägna att involvera etiskt tänkande, etiska diskussioner med kollegor och de är mer införstådda med vad socialt arbete faktiskt innebär (ibid.).

3. Metod

Vi kommer i detta avsnitt redogöra för vilken metod vi använt i vår uppsats och motivera varför vi valt att använda oss av denna metod. Vi kommer sedan beskriva hur vi gått till väga för att samla in material och presentera för och nackdelar med den metod vi valt. Slutligen kommer vi diskutera metodens tillförlitlighet samt de etiska överväganden vi gjort under insamlingen av materialet.

3.1 Val av metod

Då vi skulle samla in empiri till vår uppsats stod valet mellan att använda oss av en kvantitativ eller en kvalitativ metod. Bryman (2011) beskriver att kvantitativa metoder är lämpliga att använda om man vill få svar från ett stort antal respondenter och då det slutliga resultatet skall generera siffror eller statistik. Vill man i sin studie fokusera på deltagarnas uppfattning om ett visst fenomen är det dock mer lämpligt att använda sig av kvalitativa metoder (ibid.). Enligt Aspers (2011) bör valet av metod avgöras utifrån vilka frågeställningar och vilken teori man har i sin undersökning och då våra frågeställningar handlar om kuratorers syn på och tankar kring ett fenomen tycker vi att det är lämpligt att använda en kvalitativ metod. För att samla in empiri till vår analys har vi i vår uppsats alltså valt att använda oss av kvalitativ metod och genomföra kvalitativa semistrukturerade intervjuer.

Syftet med vår uppsats är delvis att undersöka hur kuratorerna förhåller sig till och bemöter de ungdomar under femton år som kommer till en ungdomsmottagning och uppger att de är sexuellt aktiva. En kvalitativ metod hjälper oss då att tolka kuratorernas berättelser och ger oss möjlighet att förstå hur kuratorerna förhåller sig till det vi avser att undersöka (Bryman

2011). Ett alternativ till intervjuer hade kunnat vara att vi hade genomfört observationer. Genom att använda oss av observationer och sitta med under kuratorers möten med ungdomar hade vi eventuellt kunnat urskilja vissa mönster i hur kuratorerna bemöter ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva. Problemet med att använda sig av observationer är, dels att det inte är etiskt försvarbart att vi sitter med och lyssnar på ungdomarnas berättelser, men vi hade genom observationer inte heller fått reda på varför kuratorerna resonerar som de gör. Semistrukturerade intervjuer ger oss möjlighet att ta del av hur kuratorerna resonerar kring det fenomen vi valt att undersöka.

Det som karakteriserar en semistrukturerad intervju är att intresset riktar sig mot intervjupersonens tankar och resonemang, intervjupersonen har själv möjlighet att under intervjun berätta om det hen anser vara viktigt och relevant för att förklara och beskriva ämnet (Bryman 2011).

3.2 Urval

Eftersom vi i vårt syfte utgår från kuratorernas perspektiv på hur de förhåller sig till ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva var det självklart att genomföra intervjuer med just kuratorer. Det finns annan personal på ungdomsmottagningar som arbetar nära ungdomarna och som säkerligen träffar ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva, ibland kanske ännu mer än vad kuratorerna gör, men vi har i vår uppsats valt att fokusera på kuratorer eftersom det är vad vi efter vår socionomutbildning kan komma att arbeta som. Att det finns andra yrkesgrupper på mottagningarna som kommer i kontakt med ungdomarna har vi försökt fånga upp genom att ställa frågor kring hur personalen på ungdomsmottagningen diskuterar fenomenet sinsemellan.

Urvalsprocessen inleddes med att vi kontaktade ungdomsmottagningar i södra Sverige genom mail och telefonsamtal där vi efterfrågade kuratorer som var villiga att ställa upp på en intervju. Anledningen till att vi valde södra Sverige var att vi föredrog att få kontakt med ungdomsmottagningar som ligger relativt nära vår studieort, något som enligt Bryman är vad man kallar ett bekvämlighetsurval (2011). Bryman (2011) beskriver att de vanligaste urvalen vid kvalitativa metoder är en kombination av bekvämlighetsurval och snöbollsurval vilket vår kontakt med ungdomsmottagningen också har resulterat i. Att använda sig av ett snöbollsurval innebär att forskaren ser till att i första hand få kontakt med ett antal intervjupersoner för att sedan använda dessa för att få kontakt med ytterligare några kuratorer (Bryman 2011). Vi fick

alltså kontakt med ett antal kuratorer som vi sedan bad hänvisa oss vidare till kollegor som de trodde skulle vilja ställa upp på intervju. Genom vår urvalsprocess intervjuade vi sex stycken kuratorer på ungdomsmottagningar i södra Sverige.

3.3 Genomförande av intervjuer

Inför intervjuerna skickade vi ut ett introduktionsbrev (se bilaga 1) där vi informerade om uppsatsens syfte och frågade om våra intervjupersoner gick med på att vi spelade in intervjuerna. I början av varje samtal informerade vi intervjupersonerna om att de i uppsatsen skulle vara anonyma och att de när som helst fick avbryta intervjun eller låta bli att svara på frågor. Fyra av sex intervjuer genomfördes gemensamt och inför dessa intervjuer informerade vi intervjupersonerna om att vi skulle vara två intervjuare. Vi valde också att genomföra de gemensamma intervjuerna med en mer aktiv intervjuare och den andra som observatör. Två intervjuer genomfördes var för sig på grund av praktiska skäl då två kuratorer endast kunde samma datum och samma tid.

Eftersom vi inte har så mycket erfarenhet av att intervjua sedan tidigare underlättade det för oss vara två vid intervjuerna. Jan Trost (2004) skriver att det finns risker med att vara flera intervjuare, till exempel så kan intervjupersonen känna sig obekvämt med att bli intervjuad av två personer och om intervjuerna inte är samspelade kan det leda till ett sämre resultat än om man intervjuat enskilt. Det var viktigt för oss att våra intervjupersoner kände sig bekväma under intervjun och det var delvis därför som vi valde att ha en mer aktiv intervjuare. När en av oss var observatör upplevde vi båda två att det var lättare för oss att slappna av under intervjun, den som aktivt intervjuade hade observatören som stöd om intervjuaren kom av sig eller glömde ställa vissa frågor.

Under intervjuerna använde vi oss av en intervjuguide (se bilaga 2) med 20 frågor och beroende på kuratorernas svar varierade följdfrågorna från intervju till intervju. Inte heller ordningen på frågorna följdes på samma sätt vid varje intervju. Aspens (2011) tar upp ett vanligt misstag han menar att man som nybörjare ofta gör inför intervjuer, att man har många frågor och följdfrågor redo. Vi hade hela tiden vår intervjuguide som grund för intervjuerna, men försökte låta intervjupersonernas svar avgöra vilka följdfrågor som skulle komma. Enligt Bryman (2011) bör man tänka på att sortera de teman man använder i en logisk följd så man lätt kan byta till nästa tema på ett naturligt sätt. Vi har vid varje tema förslag på följdfrågor,

dels för vår egen skull, men också för att säkerställa att alla de frågor vi vill ha svar på täcks in.

Vi insåg redan vid vår första intervju att den ordning vi valt att ställa frågor i inte föll sig så naturligt som vi hade förväntat oss vilket innebar att vi fick improvisera och försöka hitta en bättre ordning på frågorna under intervjuens gång. Då vi ibland hade relativt konkreta frågor och tydliga fölfrågor blev det tydligt att detta, vid vissa intervjuer, låg oss i fatet. Trots detta anser vi att vi löste situationen bra och kunde genomföra sex givande och smidiga intervjuer. Intervjuerna varade mellan 30-60 minuter och vi genomförde samtliga intervjuer på intervjupersonernas arbetsplatser.

3.4 Metodens tillförlitlighet

För att stärka en undersöknings tillförlitlighet pratar man inom kvantitativ forskning om reliabilitet och validitet. Dessa begrepp syftar främst till resultat som kan mätas och det kan därför vara svårt att överföra dessa begrepp direkt på kvalitativ forskning (Bryman 2011). Forskare har på olika sätt försökt utveckla motsvarande begrepp för kvalitativ forskning och vi har valt Gubas och Lincolns begrepp som Bryman (2011) sammanfattar och beskriver. Guba och Lincoln (Bryman 2011) menar att för att säkerställa tillförlitligheten i kvalitativ forskning skall man se till att studien är trovärdig, överförbar, pålitlig och att det finns en möjlighet att styrka och konfirmera resultaten. Med trovärdighet syftar Guba och Lincoln till att forskaren bör förvissa sig om att hen undersökt det hen avsett att undersöka, i kvalitativ forskning handlar det ofta om att se till att respondenterna vet vad studien de medverkar i handlar om (Bryman 2011). För att öka trovärdigheten i vår studie har vi inför varje intervju skickat ut ett introduktionsbrev (se bilaga 1) till våra respondenter där vi informerar om vårt syfte, i början av varje intervju har vi också återkopplat till syftet och frågat om det är något som är oklart. Genom dessa återgångar hoppas vi att vi kunnat försäkra oss om att våra respondenter är medvetna om och förstår vad vi avser att undersöka. För att göra vår studie överförbar har vi försökt vara så öppna som möjligt med vårt tillvägagångssätt. Bryman (2011) menar att det är svårt att göra kvalitativa studier helt överförbara eftersom dessa ofta handlar om djup och inte om bredd. Genom att bifoga den intervjuguide (se bilaga 2) vi använt oss av vid våra intervjuer och vara så transparenta som möjligt i vår process har vi försökt öka överförbarheten i vår studie. Guba och Lincoln (Bryman 2011) beskriver också att en studie bör vara pålitlig, för att lyckas med detta för forskaren vara så öppen som möjligt med varje steg av processen och dessutom låta kolleger läsa igenom resultat för att bedöma

kvaliteten i forskningen. Vi har beskrivit hela vår process i uppsatsens olika delar och vi har också haft kontinuerlig kontakt med vår handledare som läst igenom vårt material. Guba och Lincolns (Bryman 2011) fjärde begrepp handlar om att de som genomför studien inte skall påverka respondenterna eller ha ett visst svar i åtanke då frågorna ställs under en intervju. Vi genomförde våra intervjuer i inledningen av vårt arbete och vi har efter detta varit tvungna att ändra delar av vårt syfte. Vi tror att det gör att vi inte kan ha påverkat våra respondenter eftersom vi inte visste vad resultatet av vår studie skulle bli redan i inledningen.

3.5 Bearbetning av materialet

Vi har, vilket vi nämner mer ingående under tidigare rubriker, genomfört kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna har spelats in och vi har sedan transkriberat inspelningarna. Det är dessa transkriberingar vi har utgått från i vår analys. Aspers (2011) kallar det material man samlar in för primärmaterial. Han beskriver också hur kodningen av materialet kan gå till, koderna i sig är neutrala och skall bara underlätta för forskaren att urskilja vissa mönster.

Att koda är ett sätt att bryta ner och bearbeta den empiri man fått fram i olika koder och teman för att på så sätt få en mer tydlig överblick över vad man samlat in för empiri. Koder kan vara antingen induktiva eller deduktiva. Att en kod är induktiv innebär att forskaren skapar koden utifrån vad som finns i materialet. En deduktiv kod skapas genom att forskaren använder sig av olika begrepp som återfinns inom den teori forskaren utgått från för att skapa koderna (ibid). I vårt kodande har vi använt oss av en induktiv kodning då vi, efter att ha läst igenom och behandlat materialet vi fått fram genom transkriberingarna, valt ut lämpliga koder och teman som vi tycker oss se i våra intervjuer. Vi använde oss under kodningen av en så kallad marginalmetod, vilket innebär att vi med hjälp av färgpennor markerade de olika koder vi upptäckte i materialet (Aspers 2011). Vi gav varje kod en särskild färg och som Aspers (2011) skriver så man kan välja att först läsa ett stycke, förstå vad det handlar om och sedan tilldela stycket en viss kod och färg. Aspers beskriver att man under kodningens gång kan upptäcka nya koder vilket även vi gjorde och då är det upp till forskaren själv att avgöra om man vill skapa ytterligare en kod (ibid). De koder vi valde ut ansåg vi ramade in vårt syfte och våra frågeställningar på ett bra sätt och vi upplevde också att dessa koder gick att urskilja på ett tydligt sätt i materialet. Aspers (2011) uppmanar till att de koderna man väljer bör ha relativt enkla och tydliga namn. Vi har valt att skapa koder utifrån våra frågeställningar samt ha relativt öppna och enkla frågeställningar.

3.6 Arbetsfördelning

Som vi nämnt ovan har vi genomfört alla intervjuer utom två tillsammans, de enskilda intervjuerna har genomförts var för sig på grund av praktiska skäl då kuratorerna arbetade på samma mottagning och endast hade samma datum och tid ledig. När vi transkriberade intervjuerna gjorde vi det enskilt men när vi sedan kodade materialet gjordes det gemensamt. För att effektivisera arbetet har vi börjat arbeta med olika kapitel, men i ett delat dokument, för att vi lätt ska kunna följa vad den andra skriver om och så att båda författarna har möjlighet att ge sina synpunkter. Analysen har vi till stor del arbetat ihop gemensamt för att få en enhetlig text och ett bra flyt. Överlag har vi läst igenom varandras texter, pratat om de oklarheter som dykt upp och haft diskussioner kring vilket material som varit relevant att ha med i vårt arbete och vi anser att vårt tillvägagångssätt fungerat mycket bra och vi är båda nöjda med slutresultatet!

3.7 Etiska överväganden

Bryman (2011) beskriver att det finns fyra etiska krav man skall uppfylla i en studie och vi kommer i detta stycke redogöra för hur vi uppfyllt dessa krav, samt andra etiska överväganden vi gjort under arbetets gång.

För att uppfylla det så kallade öppenhetskravet har vi inför varje intervju skickat ett introduktionsbrev (se bilaga 1) till våra intervjupersoner där vi informerat om syftet med vår uppsats samt att vi vill spela in intervjun för att sedan kunna transkribera den. Trost (2004) menar att det är viktigt att man funderar över vad det innebär att informera respondenterna innan intervjun, det finns för och nackdelar med att ge för mycket eller för lite information. Vi ville förbereda kuratorerna på att inspelning skulle ske för att inte försätta dem i en situation där de inte var beredda på detta. I inledningen av intervjuerna har vi informerat om vad materialet kommer användas till, att intervjupersonerna inte behöver svara på frågor om de inte känner sig bekväma och att de när som helst kan avbryta intervjun.

Konfidentialitetskravet innebär att intervjupersonerna skall vara anonyma och att det material som används i uppsatsen kommer att förvaras på ett säkert sätt (Bryman 2011). Vi har i vår uppsats aidentifierat både kuratorerna och mottagningarna de arbetar på. Materialet vi samlat in har enbart använts för vår uppsats och de transkriberingar vi gjort har förstörts så fort vi analyserat färdigt materialet. Då syftet med vår uppsats är att undersöka hur kuratorerna förhåller sig etiskt till tystnadsplikt och anmälningskyldighet samt undersöka hur bemötandet

ser ut gentemot ungdomar under femton år som är sexuellt aktiva har vi varit noga med att poängtera att vi inte är ute efter att rent rättsligt se hur kuratorerna följer lagen.

4. Teoretiska utgångspunkter

I kommande del kommer vi presentera våra teoretiska utgångspunkter som vi sedan kommer belysa och använda oss av i vår analys och slutdiskussion. Vi kommer utgå från professionsteori som sedan belyses med hjälp av både ett etiskt perspektiv och ett kunskapsbaserat perspektiv, där vi tar hjälp av Shepperd och Ryans (2003) studie där de har undersökt hur regler och normer påverkar socialarbetares beslut. Inom det etiska perspektivet kommer vi använda oss av plikt- och konsekvensetik samt Sandman och Kjellströms (2013) definition av hur man kan beskriva vad teorier om etik och etiska dilemman handlar om. Vi kommer också använda oss av bemötandetik och då utgå från Blennbergers (2013) bok *Bemötandets etik*.

4.1 Professionsteori

I antologin *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap* (Selander 1989) diskuterar Lennart G Svensson (1989) förhållandet mellan teori och praktik i de professionellas praktiska yrkesutövande och hur den professionellas beslut baseras på kunskap och erfarenhet. Han undersöker vad det är som gör att professionella antingen begränsas eller ges utrymme att utöva sin profession på arbetsplatsen och en faktor han menar påverkar är de byråkratiska och så kallade kodifierade normer som finns (ibid.). Inom socialt arbete finns lagstadgade normer som en grund att förhålla sig till och det är dessa lagar kuratorer på ungdomsmottagningen bör arbeta efter. I och med kunskapen de har förväntas de professionella också ha förmågan att fatta beslut och veta hur man går tillväga i situationer där ens arbetsroll kräver det. Shepperd och Ryan (2003) har genomfört en studie som rör kunskapsbaserade arbetssätt inom socialt arbete, de har bland annat genomfört vinjettstudier med ett antal socialarbetare för att ta reda på hur regler påverkar deras beslut. Sheppard och Ryan (2003) beskriver att socialarbetarna använder sig av ett slags normativa regler då de tillskriver personerna i vinjetterna vissa egenskaper beroende på till exempel ålder. Socialarbetarna använder dessa regler för att förstå fallen de har framför sig, de använder sina förkunskaper för att kategorisera personerna och drar också vissa slutsatser beroende på vilka egenskaper personerna har (Sheppard & Ryan 2003). Socialarbetarna i studien använde sig också av vad Sheppard och Ryan beskriver som tillämpade regler som de använder sig av i praktiken. Ett exempel på detta var att socialarbetarna var noga med att påpeka att det var viktigt att inte dra förhastade slutsatser

baserat på den lilla information de fått (Sheppard & Ryan 2003). Den tredje typen författarna noterade var regler som ett slags praxis (Sheppard & Ryan 2003). I studien tenderade socialarbetarna att använda sig av de regler som sågs som praxis i mycket mindre utsträckning än till exempel de normativa reglerna (ibid.). Sheppard och Ryan konstaterar också att socialarbetare inte i första hand använder sig av lagen för att göra bedömningar i ett fall utan att de i så fall hänvisar till lagen indirekt (ibid.).

Professionsteori kan alltså handla om den kunskap och de normer arbetet baseras på men det är inte alltid de professionella väljer att handla efter vad lagen säger. Detta stöds av Svensson (1989) där han beskriver hur han intervjuat psykologer och anställda på socialtjänsten och frågat vad de styrs av på sin arbetsplats och vad som får dem att agera och handla som de gör. Precis som Sheppard och Ryan (2003) betonar i sin studie så upplever också Svensson (1989) att endast en liten del av de tillfrågade anser att de känner sig styrda av lagar och regler och de flesta väljer i stället att agera efter sin kompetens och sin arbetsplats riktlinjer. Detta menar Svensson (1989), gör att de blir desto mer beroende av etiska regler. Då många yrken, där möten med klienter sker, innebär självständigt arbete och möten i enrum så är det inte alltid som övervakning och kontroll av att regler och lagar följs kan ske och då blir etiken desto mer central (ibid.).

Etik och professionsteori diskuterar Christoffersen i sitt kapitel i antologin *Professionsetik* (Christoffersen 2008) där han inleder med att definiera en profession som en bestämd yrkesutövning där den yrkesverksamma genomgått en högre utbildning, samt att en profession också innebär en auktorisation utöver en examen. Den yrkesverksamma inom professionen förväntas alltså ha kunskap och vara kvalificerad nog för att utöva sin profession (ibid.). Poängen med professionsetik, menar Christoffersen, är inte att väga alla möjliga för och nackdelar mot varandra utan meningen med professionsetik är:

... att kunna foga samman en så säker slutledningskedja som möjligt /.../ för att kunna göra ett rimligt val i handling av den givna situationen.” (Christoffersen 2008 s.85).

Christoffersen (2008) pekar på skillnaden mellan etik och juridik, inom juridiken spelar det ingen roll varför du följer lagen, det viktiga är *att* du gör det. Inom etiken är det viktigt att förstå *varför* man handlar på ett visst sätt, de etiska regler och policys många institutioner har hjälper oss att förstå hur vi skall handla men de är också viktiga för att ge perspektiv och hjälpa oss att förstå vilken situation vi befinner oss i (ibid.). Christoffersen menar att en

patient på ett sjukhus eller en klient hos en socialarbetare är medveten om att den professionella gör sitt jobb men Christoffersen anser att det ändå är viktigt för patienter och klienter att känna att de professionella bryr sig av någon mer anledning än att hen bara vill följa reglerna (ibid.). Det är, enligt Christoffersen, här svårigheten i professionsetiken kommer in. Utöver att ta hänsyn till regler och policys måste den professionella också engagera sig i klientens situation och visa empati och medkänsla.

Det är det som gör relationen mänsklig, men ibland också svår - när det är mycket som står på spel för den andre men litet man kan göra.” (Christoffersen 2008 s.93).

Den omdömesförmåga den professionella har är en blandning av det hen läst sig till och den erfarenhet den professionella skaffat sig genom att utföra yrket (ibid.). Omdömesförmågan blir då det som länkar samman den teoretiska kunskapen med den praktiska erfarenheten (ibid.). Etiken kan hjälpa till att förklara och motivera varför vissa delar av yrket fungerar som de gör. Christoffersen (2008) tar upp följande exempel, där han syftar på professionsetiken:

Den redogör exempelvis inte bara för yrkesutövarens tystnadsplikt, utan gör det också möjligt att förstå varför det finns en tystnadsplikt, och varför och hur tystnadsplikten i vissa situationer kan brytas (Christoffersen 2008 s. 98).

Christoffersen (2008) menar att de beslut vi fattar på arbetsplatsen inte är skilda från de beslut vi hade fattat i privatlivet, vi kan inte skilja på de människor vi är som professionella och de människor vi är privat (ibid.). Detta behöver inte vara något negativt menar Christoffersen (2008), utan att vara medveten om etiska och moraliska aspekter är en förutsättning för att kunna tänka professionsetiskt (ibid.). En arbetsplats påverkas också av vilka som arbetar där, två arbetsplatser kan ha likadana regler för att bemöta klienter, men klienterna kan uppfatta bemötandet på helt olika sätt beroende på hur de yrkesverksamma hanterar de rutiner som finns, det finns en skillnad för klienten på att bli registrerad och på att bli sedd (ibid.). Det blir en avvägning för den professionella mellan att följa rutiner för att garantera ett bra omhändertagande och samtidigt agera personligt för att se till att varje person blir nöjd (ibid.).

4.2 Etiska perspektiv

Sandman och Kjellström redovisar i sin bok *Etikboken - Etik för vårdande yrken* (2013) hur etik som teori bäst förklaras och realiserar i verkligheten. Det finns en mängd beskrivningar där etik som begrepp behandlas och vi har valt att ta hjälp av Sandman och Kjellströms (2013) definition där de bland annat förklarar etik som teori. När den professionella ställs inför etiska problem beskriver Sandman och Kjellström (2013) att problemen kan delas upp i olika kategorier och vi har valt ut två av de problemkategorier de beskriver som vi sedan

kommer använda i vår analys. En av kategorierna kallas konfliktproblem vilket innebär att den professionella står inför flera handlingsalternativ där normer och värden hamnar i konflikt med varandra (Sandman & Kjellström 2013). Den professionella får göra en avvägning kring vilka konsekvenser ett visst handlande kan ge och vilka normer och värden hen anser spela störst roll i situationen (ibid.). Det andra etiska problem Sandman och Kjellström (2013) tar upp kallas strukturproblem. Många professionella har en god avsikt att göra det rätta och de kan vara väldigt motiverade att agera efter de normer och värden som finns, problem kan då uppstå i den omgivande strukturen (ibid.). När till exempel organisationen eller resurser gör att den professionellas möjlighet att göra det som är rätt minskar kan det uppstå en så kallad etisk stress (ibid.). Etisk stress innebär att vi, då vi hamnar i situationer som vi vill hantera på ett visst sätt, hindras att utföra en viss handling på grund av yttre faktorer. Strukturproblem kan både bidra till de problemen vi nämnt tidigare i stycket men ofta ger det också upphov till etisk stress (ibid.).

4.3 Pliktetik och konsekvensetik

Förutom Sandman och Kjellströms (2013) förklaring på hur man kan dela upp etiska dilemman i olika problemområden har vi i vår uppsats också valt att använda oss av pliktetik och konsekvensetik. För att fatta ett beslut enligt pliktetiken skall den professionella inte bara se till vilka konsekvenserna blir av en viss handling, motivet till ett visst handlande spelar också stor roll för om ett beslut är rätt eller fel (Sandman & Kjellström 2013). Pliktetiken ska inte, som det kanske låter, handla om ett tvång eller om måsten utan den ska bidra till att alla människor ska ha rätt till ett värdigt liv (ibid.). Immanuel Kant är den som anses ha utvecklat pliktetiken under slutet av 1700-talet och hans bok *Kritik av det praktiska förnuftet* (1788) finns översatt till en svensk version som utgavs 2004. Förenklat kan man säga att Kant uppmanade folket att bemöta alla människor med lika mycket respekt samt att acceptera och hjälpa alla oavsett vilket bemötande man får tillbaka eller vad ens uppfattning om personen framför en är (Kant 2004.). Om människor följer plikten, alltså lagar eller regler, i stället för att fatta beslut baserat på känslor och förhoppningar om ett bra resultat så kan de behålla en god moral. Kant anser att en person känner tillfredsställe över hens handlande först när hen gjort det som plikten kräver och följt lagen. Kant (2004) menade att människan, inför varje beslut som skall tas, måste föreställa sig hur världens hade sett ut om det beslut hen fattar började gälla som universell lag och först efter att ha tänkt igenom detta kan ett riktigt beslut fattas (ibid.). Pliktetiken ska hjälpa oss ge fasta normer och värden kring hur etiska situationer ska hanteras och på så sätt kunna ge oss en viss förutsägbarhet eller allmängiltighet i vårt

handlande (Banks 2012). Inom pliktetiken ska den professionella alltså kunna förlita sig på att om man bara följer sin plikt och de regler som finns så har man gjort det rätta oavsett slutresultat (ibid).

Förutom pliktetiken finns konsekvensetiken som betonar resultatet av en viss insats snarare än bemötandet eller hjälpen i sig (Banks 2012). När den professionella gör en bedömning enligt konsekvensetiken bör hen redan i förhand ha en uppfattning om hur hen vill att resultatet ska se ut och vad den professionella anser att ett gott liv innebär. Inom konsekvensetiken anses däremot normer och värden blir giltiga först när konsekvensen av ett visst handlande blir bra. De som är kritiska gentemot Kants pliktetik påpekar att det är svårt som professionell inom socialt arbete att ge alla likvärdigt bemötande oavsett vilka konsekvenser det blir. Som socialarbetare måste man i stället se vilka olika konsekvenser vissa handlingar får och sedan väga de olika insatser som finns att tillgå mot varandra och välja det som gör minst skada (Banks 2012). Konsekvensetiken kallas också för utilitarism och kan sammanfattas som att ens etiska omdöme och ens moral baseras på att den professionella vill få bästa möjliga konsekvens av sitt handlande (ibid).

Enligt Torbjörn Tännsjö (2000), som är en av anhängarna till konsekvensetiken, bör handlingar i enlighet med konsekvensetik leda till att det blir så bra konsekvenser som möjligt för alla inblandade och i förlängningen också för alla i världen. Han beskriver det som att när vi står inför ett val eller ett beslut vi måste ta så kommer vi ha flera handlingsalternativ att välja på men som också ger olika konsekvenser. Den konsekvens vi anser vara bäst, eller i alla fall minst dålig, leder också till att vi utför den handling vi anser vara bäst (Tännsjö 2000). Vad en bra konsekvens innebär är inte lätt att definiera men Tännsjö beskriver att en bra konsekvens är när människan känner ett välbefinnande. Vad välbefinnande innebär är naturligtvis subjektiv och beroende på kontext men bästa möjliga utgång för den klienten eller personen du möter är att sträva efter anser många konsekvensetik (ibid). Inom konsekvensetiken kan man också skilja på objektiv och subjektiv riktighet. Den objektiva riktigheten handlar om vad ett visst handlande ger för effekt i verkligheten medan den subjektiva riktigheten baseras på vad den som handlar tror kommer ske av en viss insats eller ett visst beteende (Sandman & Kjellström 2013).

4.4 Bemötandets etik

Bemötande är en central del i arbetet med människor och vi kommer, med hjälp av Blennergens (2013) teori om bemötandets etik, försöka analysera kuratorernas beskrivning av mötet med ungdomar som är under 15 år och sexuellt aktiva.

I många arbeten, men kanske framförallt i socialt arbete, är bemötande ibland avgörande för hur den fortsatta relationen med klienten kommer utvecklas. När man pratar om bemötandets etik nämner Blennerg (2013) tre huvudsakliga synsätt och riktningar man tenderar att syfta till. Den första frågan inom bemötandets etik handlar om hur den professionella, i mötet med en klient, värderar människan hen har framför sig. Den professionella bör tänka på att man som professionell kan utstråla respekt, uppmuntran och positiv energi men också kan man signalera kritik eller negativa värderingar gällande klientens olika handlingar hen utfört (ibid.). Huruvida man bör bemöta alla människor lika när det kommer till värderingar och vad man ger för signaler när man som professionell möter en klient är något man, enligt Blennerg, kan diskutera (ibid.). En annan synvinkel på bemötandets etik är hur den professionella hanterar och bedömer en viss handling den klienten hen möter har utfört. Här spelar våra normer och etiska värderingar in då det blir en fråga om handlingsetik, vilket kräver att man reflekterar över vilka eventuella konsekvenser det kan bli av att man bemöter klienten på ett visst sätt. Den tredje etiska frågan handlar mer om de personliga egenskaper den som möter en klient sitter inne på. Bemötandet blir då ett uttryck för hur ens person är och vilka intentioner den professionella har i mötet (ibid.). I mötet med klienter är det många faktorer som spelar in och som avgör hur bemötandet kommer uppfattas och något som betonas är att personegenskaper, antingen som privatperson eller som professionell, spelar stor roll i mötet. Har man som privatperson vissa egenskaper kommer dessa förmodligen yttra sig i mötet med klienten, men man har också en roll som professionell där man speglar en organisation som i sin tur avspeglas i bemötandet.

5. Resultat och analys

I vårt resultat och analys har vi valt att ge de kuratorer vi intervjuat fingerade namn eftersom både kuratorerna vi intervjuat och de ungdomsmottagningar de arbetar på skall hållas anonyma. De kuratorer vi intervjuat har vi valt att kalla Sanna, Hannes, Kim, Fatima, Michelle och Carl. Kuratorerna har alla erfarenhet av socionomyrket men varierande lång

erfarenhet av att vara yrkesverksamma som kuratorer på ungdomsmottagningen. De gånger vi upplever att deras erfarenhet påverkar hur de agerar poängterar vi det i texten.

I några citat i texten beskriver kuratorerna generellt hur det går till när de gör en anmälan till socialtjänsten. Eftersom en anmälan till socialtjänsten ser liknande ut oavsett vad anmälan beror på har vi valt att ta med även dessa citat. När kuratorerna pratar om orosmoment som kan leda till en anmälan syftar de på möten då det handlar om ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva och med anmälan menas en eventuell anmälan till socialtjänsten.

En del av våra intervjuer resulterade i en timmes material medan vissa intervjuer var något kortare, därför finns en viss skillnad i mängden citat från respektive kurator. Avslutningsvis vill vi poängtera att syftet med vår analys inte är att peka på när kuratorerna följer lagen och inte, vi vill istället undersöka hur de resonerar de gånger de gör bedömningar som inte följer lagtexten.

5.1 Professionellt omdöme kontra lagen

Något som vi anser framkom tydligt under våra intervjuer med kuratorerna är att de tycker att det är viktigt att de får göra sin egen professionella bedömning i mötet med ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva. Vi kommer i följande avsnitt ta upp exempel på detta och koppla det till våra teorier för att undersöka varför det ser ut på det här. Vi kommer också skriva mer om vilka faktorer, i mötet med sexuellt aktiva ungdomar under 15, som väcker oro hos kuratorerna.

5.1.1 Det egna professionella omdömet

En av de orosfaktorer som nämns under intervjuerna är om det är stor ålderskillnad mellan ungdomen och hans partner. Trots att ålderskillnad är en eventuell orosfaktor så är många av kuratorerna noga med att påpeka att sex inte behöver vara skadligt, oavsett ålder. En av kuratorerna, Hannes, tycker inte att han behöver vara negativt inställd till ungdomar som uppger att de är sexuellt aktiva trots att de bara är tretton år.

./.../jag tänkte på det där att man som 13-årig tjej också skall få experimentera med sin sexualitet att det är någonting, för många är det ju någonting gott ./.../

När det gäller anmälan i samband med att det framkommer att man är sexuellt aktiv trots att man inte fyllt femton så fortsätter Hannes förklara:

Det är inte så att vi per automatik anmäler, inte alls, alltså om man är under 15 år och har haft sex och faktiskt har haft det därför att man själv ville det.

En parallell skulle kunna dras mellan Hannes resonemang och det Sandman och Kjellström (2013) kallar för konfliktproblem. Hannes ställs här inför ett dilemma då han å ena sidan har

lagen som säger att en ungdom under 15 inte kan samtycka till samlag, men å andra sidan säger hans omdöme att en 13-åring kan njuta av en sexuell relation. Olika värden och normer går här emot varandra och det är då upp till Hannes att besluta om vilka konsekvenser han anser vara bäst, vilket liknar den beskrivning Sandman och Kjellström (2013) ger av konfliktproblem.

Carl berättar att när han träffar någon under femton år som är sexuellt aktiv så informerar han alltid hur lagstiftningen ser ut och om det är möjligt försöker han också få träffa partnern tillsammans med ungdomen för att få en bild av hur förhållandet ser ut.

... men träffar vi någon som är yngre än femton år och har en relation med en som är äldre, då pratar vi alltid om hur lagstiftningen ser ut. Vi försöker träffa partnern också för att försöka göra en bedömning av den personen. Oftast brukar det inte vara några problem men ibland har det varit olika former av utnyttjanden.

Det Carl beskriver i citat ovan kan kopplas till det Christoffersen (2008) skriver om professionsetiken, då Carl verkar gå i från det som står i lagen och i stället använda sitt eget omdöme i situationen. Enligt professionsetiken är det viktigt att förstå varför den professionella handlar som den gör, här verkar Carl gå ifrån lagen som säger att alla personer som har en sexuell relation med en ungdom under 15 begår ett brott och i stället gör han då en egen bedömning av situationen. Carls tolkning och bedömning av situationen bidrar alltså till beslutet om han skall göra en anmälan eller inte. Att Carl väljer att göra denna bedömning kan förklaras med hjälp av Sandman och Kjellströms (2013) strukturproblem. Enligt lagen kan en person under 15 aldrig ge sitt samtycke till ett samlag och kuratorerna har en skyldighet att göra en anmälan om de misstänker att en ungdom far illa. Om Carl skulle följa lagen ordagrant utan att tolka den skulle han kunna göra en anmälan varje gång han träffar en person under 15 som har en sexuell relation men det gör han inte. Att Carl inte anmäler ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva till socialtjänsten kan tolkas som att Carl upplever att det finns ett problem i strukturen som hindrar honom från att handla på det sätt han anser vara mest korrekt. Carls inställning till lagen och anmälningsplikten överlag är i grunden inte relevant här utan konflikten uppstår när konsekvensen av anmälan inte stämmer överens med Carls professionella bedömning av vad som blir bäst för ungdomen.

Kim uppger att han i regel inte brukar gå in djupare på hur relationen mellan ungdomen och hans partner ser ut eller hur man bör förhålla sig till anmälningskyldigheten utan det är

endast om en ungdom självmant tar upp något i samtalen som rör lagstiftningen som han informerar om den.

Jag gör, jag gör faktiskt inte det eh.. Vi brukar däremot informera om det när dom kommer hit på studiebesök i åttan, då informerar vi dels om vår tystnadsplikt men vi informerar också om.. om anmälningsplikten/.../det är svårt det där men jag brukar inte informera i början av samtalet om det.

Enligt Christoffersen (2008) är det professionella omdömet en blandning av den professionellas erfarenheter och kunskap den professionella läst sig till. En möjlig tolkning av ovanstående citat är att kuratorerna är måna om sin egen expertis och sitt eget omdöme. I citaten framkommer det att kuratorerna vill träffa ungdomen för att kunna göra en egen bedömning av om en anmälan skall göras eller inte. Detta trots att anmälningsplikten gäller vid misstanke om att ett barn far illa och att det finns personal på socialtjänsten som skall kunna göra den bedömningen. I både Christoffersens (2008) och Svenssons (1989) beskrivning av professionsetiken betonas vikten av att den professionella har kunskap att fatta beslut inom sin profession, något som verkar vara viktigt för kuratorerna. Enligt Svensson (1989) blir det etiska reflekterande desto viktigare när de professionella förlitar sig på sitt eget omdöme snarare än lagen och vi kommer senare i analysen gå in mer på hur kuratorerna verkar motivera sina val och hur de bemöter ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva.

5.1.2 Faktorer som väcker oro hos kuratorerna

Den huvudsakliga orosfaktorn kuratorerna vi intervjuat nämner är om det är en stor ålderskillnad mellan den unge och hans partner. Kuratorn Carl berättar om sin syn på ålderskillnaden:

Ja... det är ju till exempel om ålderskillnaden skulle vara väldigt stor om den ena skulle vara 14 och den andra 19 då tänker jag att man befinner sig på olika nivåer rent mentalt /.../ Då, i ett sånt fall vill jag verkligen träffa båda två...

Häggström-Nordin et al. (2011) redovisar i sin studie, som vi nämner mer under tidigare forskning, att medianåldern för sexualdebut bland de ungdomar som deltagit i deras undersökning är 15 år, vilket innebär att flera av ungdomarna haft sex innan de fyllt 15. I studien belyser forskarna också vissa risker som finns i samband med en tidig sexualdebut, till exempel oönskade graviditeter och könssjukdomar (Häggström-Nordin et al. 2011). Sheppard och Ryan (2003) nämner i sin studie att de socialarbetare de intervjuat ofta använder sig av normativa regler i sitt arbete och sina bedömningar vilket gör att de tenderar att tillskriva personer vissa egenskaper baserat på till exempel personernas ålder. En möjlig tolkning av Carls oro kan vara att han, genom sina normativa regler, tillskriver förhållanden

där ålderskillnaden är stor vissa egenskaper. Kuratorn Sanna menar att en stor åldersskillnad kan vara ett varningstecken eftersom hennes uppfattning är att en ung person som träffar en äldre partner förmodligen inte har så mycket sexuella erfarenheter med sig sedan tidigare:

..är man fjorton år eller tretton år till exempel ...man har inte jättemycket med sig där av vad sex är eller vad det ska vara och...har man då träffat en partner och så är det den som får sätta tonen det spelar ingen roll om man är trettio eller om man är tretton utan då...då är det det man tänker att det här är sex och sen att det gör ont eller att det inte känns bra det kanske man inte riktigt har förmåga att tänka kring, att det inte ska vara så eller klara av att säga att nä, det här är inte bra.

Både Carl och Sanna uttrycker i citaten ovan att vetskapen om att en person under 15 som har en sexuell relation kan leda till oro och Carl menar att det är något han skulle vilja undersöka närmare, framförallt om det är en stor åldersskillnad i relationen. Varken Sanna eller Carl säger dock att en stor åldersskillnad automatiskt leder till en anmälan, de vill göra sin egna professionella bedömning av situationen. Sanna poängterar dock vid ett tillfälle i intervjun lagen om att en person under 15 inte kan ge sitt samtycke till samlag och att det är något kuratorerna skall förhålla sig till:

Och det finns ju den här lagen den säger ju att man kan räknas liksom som sexuell vuxen eller vad man ska säga...när man är femton /.../ och då, då behöver vi liksom vara med och stötta och så, dom gör inte det för att jävlas utan dom har inte riktigt kapacitet . Då kan man också fundera över då kanske man inte heller har kapacitet att ha, att vara sexuell aktiv just nu...kan man kanske fundera på det.

Sanna uttrycker i citatet ovan att en person under 15 faktiskt inte har förmågan att vara sexuell aktiv och att lagen om 15-årsgräns är något kuratorerna bör förhålla sig till. Hon beskriver att den person under 15 som har en sexuell relation behöver stöttas, men inte heller här uttrycker Sanna att lagen motiverar en anmälan till socialtjänsten.

Enligt Helmius (1990) resonemang kring ålder och sex kan det bli problematiskt att säga att en stor åldersskillnad är en orosfaktor då den professionella bör ta hänsyn till personens mognad snarare än dennes ålder (Helmius 1990). Kuratorn Hannes anser att när man får vetskap om att det är stor åldersskillnad mellan två personer där den ena är under 15 och sexuell aktiv finns det anledning att vara uppmärksam men det är inget han nödvändigtvis fördjupar sig i:

Alltså det är en orosfaktor men jag tänker att det är inte per automatik ser inte jag det som att det skulle bli en anmälan.. /.../ jag tänker att man far inte illa bara för att man har sex tycker jag eller samlag eller något.. men eh.. men det är klart är det så stor åldersskillnad./.../

Detta stödjer även Kim som säger att oron beror helt på vad det är för ungdom man möter:

..att ja att det inte finns någon mognad för det blir ju lite en fråga om mognadsbedömning också för även om det är en 14 åring, det finns ju 14 åringar som betar sig som 17-18 åringar ibland, men det finns ju också en 14-åring som kan bete sig som en.. som en 11-åring till sättet och då hade jag nog liksom mer reagerat och frågat vidare.

Kuratorn Michelle berättade att när en ungdom kommer till ungdomsmottagningen är det viktigt att man gör en mognadsbedömning utifrån både ålder och sätt att vara:

../och vi tänker när ungdomar kommer hit så är det den mognadsbedömningen vi gör där vi tänker att dom har kommit hit och söker hjälp så har man automatiskt en mognad ../ och anmälningsplikt det är ju när någon far illa ../

Kuratorernas resonemang ovan stämmer överens med tidigare uttalanden om att det är viktigt för dem att göra en egen bedömning när de möter ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva snarare än att göra en anmälan till socialtjänsten med detsamma. Kuratorerna verkar grunda sina bedömningar i sina tidigare erfarenheter och sin omdömesförmåga. Ingen av kuratorerna uppger att lagen är det som i första hand avgör om de skall göra en anmälan eller inte, samtliga betonar istället vikten av att göra en egen bedömning från fall till fall. Kuratorerna har tidigare erfarenhet av liknande fall och de verkar referera sina beslut till sitt professionella omdöme som säger att andra faktorer än endast åldern är viktig att ta hänsyn till vid anmälan till socialtjänsten. Även det här kan alltså kopplas till Christoffersens (2008) resonemang kring den professionellas omdömesförmåga.

Förutom en stor ålderskillnad i förhållandet finns det även andra faktorer som leder till oro hos kuratorerna, Fatima beskriver följande:

../ ja men det är om jag märker att det finns någon typ av tvång inblandat och det behöver ju inte vara så att den som kommer hit börjar berätta om något direkt tvång utan att det ligger mellan raderna../ Eller om man...man kan avgöra att det finns en utsatthet i situationen och ett skyddsbehov på grund av att det inte är, inte är, för stor utvecklingskillnad, för stor ålderskillnad../

Kuratorn Sanna uttrycker att om en ungdom gång på gång blir smittad av en könssjukdom eller vill göra flera graviditetstest kan det också vara ett tecken på att något inte stämmer:

När man är så ung ska man också fundera över det här med liksom att...att riskera att bli smittad gång på gång eller vad som liksom gör att det blir så. Alla kuratorerna ovan är eniga om att ung ålder inte automatiskt innebär en anmälan. De uttrycker att det finns andra faktorer som också kan göra en orolig och att man måste se till helheten. Vi upplever att alla kuratorerna också förlitar sig på sitt omdöme, sin kompetens och sin erfarenhet vilket stämmer överens med Svensson (1989) och Sheppard och Ryans (2003)

texter där de beskriver hur de professionella de intervjuat tenderar att förlita sig på sin erfarenhet och sitt omdöme snarare än regler, lagar och praxis.

I flera av våra intervjuer framgår det att kuratorerna är medvetna om lagarna de ska förhålla sig till och de vet till exempel om att anmälningsskyldighet gäller vid misstanke om att ett barn far illa. Sanna säger:

Det var aldrig meningen...så att vi är ju nu...ja...kan väl inte vara officiellt kritiska mot den men vi är rätt så kritiska mot hur den tolkas i många fall just såhär att frivilligheten och samtycket försvann helt...snarare än att man ska säga att det här ska vara till för att skydda.

Sanna syftar i citatet ovan till den lagändring som gjordes 2005 där möjligheten för en ungdom under 15 att samtycka till samlag helt togs bort (Prop. 2004/05:45). Christoffersen (2008) menar att den omdömesförmåga den professionella har skapas först då den professionella skiftar mellan teori och praktik. Omdömesförmågan är alltså det som får den professionella att handla som hen gör, medan etiken kan hjälpa till att motivera en viss handling. En parallell kan dras till Sannas uttalande ovan där hon, trots att hon är kritisk, menar att hon inte kan vara det officiellt. Hon väljer i stället att tolka lagen utifrån sitt professionella omdöme på det sätt hon anser ger bäst konsekvenser för de unga hon arbetar med. Vi tolkar Sannas uttalande som att hon använder sitt handlingsutrymme för att kunna ge ungdomarna den hjälp hon anser vara mest passande. Michelle beskriver anmälningsskyldigheten på följande sätt:

och anmälningsskyldighet det är ju när någon far illa. Alltså när en ungdom far illa och det är ju inte så helt tydligt när det sker och inte. Det är ju så att skulle man tolka på det vidaste sättet skulle vi ju anmäla alla som kommer hit och mår dåligt och det gör vi ju inte...

Enligt Svensson (1989) blir de etiska överväganden de professionella gör ännu viktigare då de professionella inte känner sig styrda av lagar och regler. Om socialarbetarna inte gör etiska överväganden blir deras beslut då väldigt godtyckliga och svåra att motivera för klienterna. Alli et. al. (2012) menade i sin studie att det är viktigt att de unga känner att de är med i beslut som rör deras sexuella hälsa. Om kuratorerna på ungdomsmottagningar fattar beslut som inte kan motiveras skulle detta kunna bidra till att ungdomar upplever en utanförskapskänsla när det rör deras sexuella hälsa.

5.1.4 Samarbete med kollegor

Då vi frågade kuratorerna om anmälningsskyldigheten är något som de ofta diskuterar i sin arbetsgrupp svarar de flesta ja. Flera av kuratorerna poängterar att det ofta är barnmorskorna som möter ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva eftersom det är de som skriver ut

preventivmedel. Carl berättar att barnmorskorna ofta rådgör med kuratorerna om de tror att en anmälan behövs.

Ja det handlar oftast undrar barnmorskorna dom vill höra om den känslan dom har fått av den unge om den är rätt, om den är rimlig, om det den unge beskriver är saker och ting som vi andra också tycker är någonting att ta på allvar, dom vill ha hjälp med hur dom kan undersöka hur det verkligen ser ut tydligare.

Att barnmorskorna, som Carl nämner ovan, vänder sig till kuratorerna för att få stöd i sitt resonemang kan förklaras med Sheppard och Ryans (2003) studie som visar att socialarbetarna i första hand vänder sig till kolleger och chefer för rådgivning, hellre än att se till forskningen som finns inom det aktuella ämnet. Kuratorn Fatima håller med om att kuratorn bör ta hjälp av sina kolleger för att göra ett så bra jobb som möjligt:

... man sitter ju själv i samtalen och du bygger på... för mig att jobba som kurator bygger på att jag har andra i samma profession eller i en liknande profession som jag kan bolla så fort jag känner mig lite osäker för att, ja men för att, man ska vara flera ögon och öron. Det är viktigt.

Fatimas uttalande kan också kopplas till tidigare resonemang då det verkar vara viktigt för Fatima att få råd och stöd från kolleger inom samma profession. Svensson (1989) uttrycker att han, i sin studie om professioner, upplever att professionella tenderar att vända sig till sin arbetsgrupp eller arbetsplats för stöd, råd och hjälp snarare än att känna sig styrd av lagen och yttre styrdokument. Detta kan vi se i de senaste citaten där Fatima och Carl är ense om att kollegor är en viktig del i deras beslut då reflektioner och åsikter från dem är en hjälp.

5.1.5 Samarbetet med socialtjänsten

När en kurator på ungdomsmottagningen gör en anmälan om att hen misstänker att en ungdom far illa är det socialtjänsten som tar emot anmälan och det är socialtjänsten som avgör om de skall gå vidare med anmälan eller inte (umo.se). I våra intervjuer med kuratorerna uttryckte flera av dem att de ibland är osäkra på vad en anmälan till socialtjänsten kommer leda till. Sanna funderade kring vad socialtjänsten har för insatser att erbjuda en ungdom då en anmälan inkommer:

Men då blir det det här krassa ibland men vem, vad ska dom här erbjudas. vad är det som är...insatsen i detta fallet? Förmodligen samtalsstöd...förmodligen någonstans där det finns sexologisk kompetens... ja det är ju vi då. /.../...Soc insatser dom har ju säkert jättemycket som vi inte känner till och gör fantastiskt mycket bra men ibland blir det såhär ...då hade det hamnat här utan att det hade blivit hysteriska...

Christoffersen (2008) beskriver att en viktig del av professionsetiken är att den professionella visar omtanke och bryr sig om en klient. Om den professionella enbart gör sitt jobb för att hen

måste kan klienten uppleva att den professionellas insats inte är helhjärtad. En parallell skulle kunna dras till Sannas uttalande ovan där hon uttrycker en oro för vad som kommer hända hennes klient om hon lämnar över fallet till någon annan. I Sannas fall verkar det viktiga vara att klienten får den hjälp hen behöver och hon uttrycker en oro då hon inte vet vad klienten i slutändan kommer få för hjälp. Sannas uttalande kan också kopplas till det Shepperd och Ryan (2013) beskriver om att socialarbetare ofta väljer att söka råd och hjälp inom den egna organisationen. För Sanna finns en trygghet i att behålla kontakten med ungdomen på ungdomsmottagningen snarare än att lämna över ärendet till socialtjänsten. Paralleller skulle också kunna dras till det Sandman och Kjellström (2013) kallar strukturproblem där organisationernas struktur verkar bidra till att hon tycker att det känns svårt att göra en anmälan, då hon uttrycker att hon upplever att ungdomar ibland hänvisas tillbaka till ungdomsmottagningen och att det är svårt att veta vilken hjälp socialtjänsten faktiskt erbjuder.

5.2 Pliktetik kontra konsekvensetik

När vi frågade kuratorerna hur de upplever anmälningsplikten och vad det innebär att det är en del i deras yrke svarade flera av kuratorerna att det är en lättnad i de situationer då det är självklart att det handlar om ett fall som bör anmälas men att det också uppstår gråzoner. Det märktes tidigt under våra intervjuer att kuratorerna verkade tycka att tystnadsplikten kontra anmälningskyldigheten skapar dilemman i deras arbete och vi kommer i följande avsnitt försöka förklara detta med hjälp av pliktetik och konsekvensetik. Vi kommer i detta avsnitt återkoppla en del till det vi skrivit tidigare om kuratorernas samarbete med socialtjänsten. Kuratorn Sanna, uttryckte att hon upplever att lagen finns för att skydda ungdomarna men att det är upp till de professionella själva att tolka lagstiftningen:

Det är ju ett ständigt pågående ämne liksom hur vi ska tolka lagen och som jag ser det så finns dom här skyddande lagarna just för att skydda barn och unga och vi har vår yrkeskompetens för att tolka lagen i förhållande till det vi möter i verkligheten.

En annan kurator, Fatima, håller med Sanna i att lagen kan praktiseras på olika sätt:

Jag ser precis...alltså på det här lagen om att man ska skydda barn och unga under femton från sexuella relationer som dom inte själva vill ha eller inte kan ta ansvar för...är ju en jätteviktig lag som ska finnas just för att skydda inte för att hindra tonåringar från att utveckla sin sexualitet eller vara i ömsesidiga relationer, upptäcka hur det kan vara...så så skulle jag resonera. Jag skulle inte känna att anmälningsplikten red över tystnadsplikten för att jag har en fjortonåring eller en trettonåring som berättar att dom har haft någon sexuell relation. Jag skulle vara,

jag skulle tycka att det var någonting vi behöver prata mer om för att man ska kunna göra en bedömning.

Michelle anser att ett dilemma kan uppstå om det ungdomen berättar inte är en solklar anmälan, men att det ändå finns saker i berättelsen som hon reagerar på. Michelle förklarar vidare att det egentligen inte är upp till henne att göra bedömningen om det ungdomen berättar kommer leda till en anmälan eller inte:

Nej så där finns ju den att jag har faktiskt en anmälningsskyldighet och egentligen så är det inte jag som.. jag har inte rätt att göra den bedömningen det är socialtjänsten som skall då enligt lag göra den bedömningen men.. men samtidigt så gör jag den i alla fall..

I citaten ovan beskriver kuratorerna att etiska dilemman kan uppstå i möten med ungdomar. En definition av etiska dilemman är den Sandman och Kjellström (2013) gör då de definierar ett etiskt dilemma som de situationer som uppstår då professionella bör handla på ett visst sätt men deras värden och normer inte stämmer överens med det som anses vara det moraliskt rätta. Det moraliskt riktiga skulle kunna ses som att följa lagen om anmälningsskyldighet, men samtidigt uttrycker kuratorerna att de i många fall inte tror att en anmälan till socialtjänsten är det som leder till bäst konsekvenser för den unga. Konfliktproblem uppstår då den professionella har fler handlingsalternativ att välja på men där deras normer eller uppfattningar om vad som blir bäst för klienten hamnar i konflikt (Sandman & Kjellström 2013).

Flera av kuratorerna nämner under intervjuerna att anmälningsskyldigheten inte är något hinder så länge det är solklart att det ungdomarna berättar bör leda till en anmälan. Det framstår här som att kuratorerna, så länge som det är tydligt att en anmälan behövs, använder sig av pliktetik som gör gällande att alla fall bör behandlas lika. Då bedömningen blir svårare tenderar däremot kuratorerna att fokusera mer på vilka konsekvenser de olika utgångarna kan få för ungdomarna och därmed använda sig mer av ett konsekvensetiskt tänkande, detta kan kopplas till hur Sandman och Kjellström (2013) beskriver plikt- och konsekvensetik. Ingen av kuratorerna säger heller under intervjun att de alltid utgår ordagrant från lagen, de flesta medger att de utgår från egna tolkningar av lagen och hur den skall tillämpas.

Davie (2011) menar att i mötet med ungdomar bygger den professionella en relation baserad på tillit och förtroende där kuratorn ska agera som en pålitlig vuxen som ungdomen kan vända sig till med bekymmer och frågor. Davie (2011) beskriver också att det är viktigt att den unge

förstår varför socialarbetaren agerar som hen gör för att undvika missförstånd och besvikelser. När kuratorn måste bryta sin tystnadsplikt på grund av att hen har en anmälningsplikt kan kuratorn hamna i ett etiskt dilemma. En av de kuratorer vi intervjuat, Fatima, uttrycker att ett dilemma kan uppstå när kuratorn måste välja om hen skall anmäla det en ungdom berättar eller inte:

Så att inte, så att inte man blir feg vare sig i att våga bryta tystnadsplikten när det är nödvändigt, det är ju oerhört viktigt att stå upp för en ungdom även om det finns rädsla inblandat för ungdomen men också åt andra hållet...att inte vara feg och anmäla bara för att för att man skulle kunna tolka lagen att här finns en oro.

Vi tolkar Fatimas uttalande som att hon tycker att det är viktigt att våga anmäla när det behövs men att det också är viktigt att våga vara restriktiv och inte göra en anmälan endast för att man tolkar lagen ordagrant. Sanna beskriver i citatet nedan vad hon upplever vara de värsta fallen att hantera:

Det allra allra allra värsta fallet, eller fallet med den typen det är dom här som är på gränsen, alltså där ingen annan vet om hur dom har det där det är första gången jag berättat det här /.../ försvinner du härifrån då är det bara jag som vet hur du har det och det är inte okej. Du har det inte okej. Så..och där det då blir..och det är detta som känns så ooh nu skäms jag liksom efteråt men nä, jag vad fan tvungen att göra såhär..jag vill att du kommer hit, annars så kommer jag, jag kommer vara tvungen att kontakta socialtjänsten för att jag känner mig så orolig.

Sanna tycker då att hon hamnar i ett dilemma när hon måste välja om hon skall göra en anmälan direkt och riskera att ungdomen försvinner eller vänta tills ungdomen fått mer förtroende för henne. I det dilemma Sanna och Fatima beskriver kan en koppling göras till plikt- och konsekvensetik då kuratorn å ena sidan kan tolka ordagrant vad lagen säger i dessa situationer och skicka in en anmälan till socialtjänsten. Å andra sidan menar kuratorerna att en anmälan kan leda till att förtroendet mellan kuratorn och ungdomen försvinner och att en anmälan inte alltid är den bästa lösningen. Då skulle, enligt ett konsekvensetiskt tänk, konsekvenserna av att anmäla eventuellt bli värre än att låta ungdomen gå kvar i samtal hos kuratorn, där de möjligtvis hade kunna komma fram till en lösning på problemet på det sättet. Kim menar också att det finns en svårighet eftersom kuratorerna inte vet vad anmälan kommer leda till. Detta kan kopplas till det som beskrivits tidigare i analysen om att kuratorerna inte alltid verkar bekväma med att lämna över ett ärende till socialtjänsten. Det blir en osäkerhet när de inte vet om anmälan kommer leda till något positivt som hjälper ungdomen eller om det enbart kommer leda till att ungdomen förlorar förtroendet för dem:

Och sedan händer det ingenting mer och då har personen liksom tappat förtroendet för mig och vågar inte tillbaka hit. Vad.. Liksom.. Ja för min egen del så är jag ju

ganska fri rent juridiskt. Från.. från.. Något ansvar, samtidigt så känns ju inte det.. eh.. så väldigt bra om man tappar bort någon på grund av det.

Det Kim beskriver ovan kan också kopplas till ett konsekvensetiskt resonerande där han påtalar en osäkerhet för om konsekvenserna av en anmälan kommer mynna ut i något gott. Hade Kim resonerat enligt pliktetiken, så som till exempel Banks (2012) beskriver den, hade det faktum att Kim följde reglerna automatiskt försäkrat Kim om att utfallet blir bra eftersom man agerade enligt de plikter man har oavsett konsekvensen av anmälan. Vidare berättar Kim att det inte alltid är helt tydligt vad insatsen hos socialtjänsten blir:

./../ hur verkar den här personen må överhuvudtaget för det blir ju på något sätt en del av hela livet också... påverkas det här.. och vad skulle socialen kunna hjälpa med..

Carl berättar att han anser att när han gjort en anmälan till socialtjänsten om att en ungdom far illa är det svårt att få återkoppling från socialtjänsten.

Vi ber alltid om återkoppling men det får vi aldrig. ./../ Det känns inte helt okej att lämna över och aldrig mer få höra hur det gick det...

Kuratorernas resonemang ovan om att det finns svårigheter i att få återkoppling på ett fall om de väljer att göra en anmälan och lämna över fallet till socialtjänsten kan kopplas till det bland annat Sandman och Kjellström (2013) skriver om konsekvensetik. Enligt konsekvensetiken har den professionella en önskan om att konsekvensen av ett visst handlande ska bli så bra som möjligt och om kuratorerna då vill ha fortsatt uppsikt och bibehålla en bra relation med den unga kommer konsekvensen av en anmälan till socialtjänsten inte bli önskvärt. Inom konsekvensetiken kan man, som vi nämnt under teoriavsnittet, skilja på objektiv och subjektiv riktighet (Sandman & Kjellström 2013). I citaten ovan uttrycker kuratorerna en viss missnöjdhet och skepticism kring vad socialtjänsten har att erbjuda för insatser i de fall kuratorerna väljer att göra en anmälan. En tolkning av deras uttalanden är att deras subjektiva riktighet säger att om de låter bli att anmäla för att kunna behålla en bra kontakt med ungdomen och erbjuda liknande insatser själva så undviker de också konsekvenser i form av att ungdomen blir upprörd eller att de förlorar insyn i ärendet. Kuratorerna kan förmodligen inte redan på förhand veta vad konsekvenserna av en anmälan kommer bli men deras subjektiva riktighet säger att de inte kommer vara tillfreds med konsekvenserna. Man kan alltså tolka kuratorernas uttalanden som att de har en önskan om att få veta hur socialtjänstens agerande kommer se ut och då de inte vet det väljer de att agera på ett sätt som passar dem, och även ungdomen, bättre. Kuratorn Michelle ger ett exempel på hur hon ibland tar hjälp av

socialtjänsten när den unge vill ringa anonymt och se vad det finns för hjälp att få innan man går vidare med en anmälan:

Ibland kan det också vara så att man kontaktar socialtjänsten innan anonymt för att kolla av eller höra hur dom tänker kring det så också så man kan ta lite hjälp i det hela också..

Att Michelle ibland ringer socialtjänsten tillsammans med den unga kan kopplas till det Banks (2012) beskriver om konsekvensetiken. Det kan tolkas som att Michelle vill öka sina chanser att uppnå sin bild av hur resultatet bör se ut och därmed få kunskap om vilka konsekvenser hennes handlande kommer att leda till.

Sanna uttryckte att anmälningsskyldigheten hon har som kuratorer kan ses både som en fördel och som en nackdel:

../ nackdelar kan ju vara *../*..dom ungdomar som vet vad anmälningsplikten är redan innan de kommer *../*..som då väljer att berätta utifrån vad de vet hamnar inom okej. Vårt möte blir aldrig egentligen äkta eller genuint på det sätter därför att dom censurerar delar av det som berättar.

Samtidigt som Sanna upplever nackdelar med anmälningsskyldigheten så upplever hon också tillfällen då anmälningsskyldigheten är skönt att ha stöd av:

Fördelar är ju att det finns som en hjälp...för det är ju verkligen så det kan kännas ibland att shit det här är, det här är liksom utom den här ungdomens kontroll...och då är det skönt att ha den, liksom möjligheten.

Även Carl uttryckte att det uppstår dilemman:

../ alltså dom här gränfallen kommer in ibland är det solklart och då är det alltid lite jobbigt i relationen men samtidigt så är man tydlig från början där och så blir det väl ganska bra.. *../* Men det är det här lite mitt emellan, luddigt som är det svåra..

Det Carl beskriver i citatet ovan kan kopplas till Sandman och Kjellströms (2013) teori om konfliktproblem. Carls uttalande visar på svårigheter i bedömningen som uppstår de gånger då en anmälan till Socialtjänsten inte är självklar och de principer som står mot varandra skulle då kunna vara tystnadsplikten kontra anmälningsskyldigheten. I de fall där en anmälan till socialtjänsten inte är självklar verkar det som att Carls upplever att han måste välja mellan två alternativ där båda alternativen innebär någon typ av konflikt eller problem, antingen att bryta tystnadsplikten eller att låta bli att göra en anmälan. Också konsekvensetiken kommer in här då det, enligt konsekvensetiken, inte alltid behöver finnas positiva och negativa konsekvenser av de valmöjligheter som finns utan alla konsekvenser, oavsett handlande, kan uppfattas som negativa. Kuratorn får då välja den minst negativa konsekvensen (Sandman & Kjellström 2013).

Genomgående i kuratorernas citat kan man se att de är medvetna om att anmälan till socialtjänsten bör och skall ske i de fall då man blir orolig för en ungdom man möter men samtidigt är de tveksamma till vad som blir bäst i slutändan för den unge. En slutsats vi drar är att de sex kuratorer vi intervjuat tenderar att använda sig av konsekvensetik snarare än pliktetik. Christoffersen (2008) menar att alla handlar och resonerar etiskt även om man kan vara mer eller mindre medveten om det. I ovanstående citat verkar kuratorerna tycka att konsekvenserna av deras handlande är det som spelar störst roll. Pliktetiken värdesätter motiven till handlingar och att alla skall behandlas lika, i kuratorernas uttalanden verkar det huvudsakliga argumentet för deras handlingar vara hur konsekvenserna blir för ungdomarna.

5.3 Bemötande ur ett etiskt perspektiv

Om kuratorn väljer att anmäla en ungdom till socialtjänsten lämnas ärendet över och ungdomen måste informeras om vad som skett. I mötet med ungdomarna är bemötande en central del och extra viktigt blir bemötandeteiken när det finns en risk för anmälan till socialtjänsten. Kuratorn Sanna beskriver hur det kan gå till:

... jag har ju varit tvungen att ta de besluten utan att ha fått med mig barnet eller den unge..././..men är man tillräckligt orolig så är det ju det man behöver få bära ja du får vara arg men jag kommer ändå finnas kvar i morgon.. /.../ Att ta stöd utifrån behöver inte betyda att man slutar kuratorskontakt..snarare kanske tvärtom i så fall. Man får vara extra noga att värna om den kontakten.

I ovanstående citat pratar Sanna inte enbart om anmälningar som rör just ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva även om det är en del av vad som kan leda till en anmälan.

När ungdomarna vänder sig till ungdomsmottagningen för stöd och råd vill de också kunna lita på att kuratorernas tystnadsplikt ska gälla. Sannas citat visar att även hon är orolig för att förlora ungdomarnas förtroende och hon är noga med att försöka upprätthålla en bra relation. Inom bemötandeteiken betonas bemötandet och kontakten med klienten. En tolkning av Sannas uttalande ovan skulle kunna vara att hon inte vill bryta den unges förtroende men när hon allt känner att en anmälan behövs blir hon tvungen att bemöta den unge på ett sätt hon inte känner sig bekväm med.

Ingen av kuratorerna uppger att det finns några allmänna riktlinjer eller policys som de följer när det gäller anmälningar, utan de förhåller sig till situationen från fall till fall. Sanna beskriver hur hon tror att socialtjänstens syn på ungdomsmottagningen och deras förhållande till anmälningsplikten ser ut:

Det är ju hela tiden..det är ju det att hålla det ...vad som är bäst för ungdomen. Vi får ju ibland, ibland har vi en sån här kritik eller jag vet inte, ni gör alldeles för få anmälningar från ungdomsmottagningen. Jasså? Tycker ni det? Och det kan säkert

stämman så ibland är vi nog lite, vi vill gärna så..nu gör vi detta så fixar vi detta. Då har vi ändå det förtroendet här och det har aldrig liksom funnits något förtroende innan nu bygger vi upp detta först innan vi går in och agerar så jag tror vi har lite mer så...sömsmån än andra verksamheter. På gott och på ont!

Sanna tycker det är viktigt att den unge känner att hen kan komma till ungdomsmottagningen utan att tro att hen riskerar att bli dömd i förhand eller anklagad för något. Bara för att en ungdom inte har fyllt femton år ska hen inte känna att hen är för ung för att komma och få sexualrådgivningen eller preventivmedel och ofta kan det vara bättre att komma och prata om problem i stället för att hålla det inom sig och tycka något i ens situation är jobbigt, menar Sanna. Inom bemötandeteiken är en viktig faktor i socialarbetarens möte med klienten att hen kan bortse från sina egna värderingar och normer och istället möta klienten på dennes plan (Blennberger 2013). Om kuratorn då inte kan förhålla sig till ungdomen professionellt så riskerar kuratorn att bedöma och bemöta ungdomen negativt och därmed blir konsekvenserna att ungdomen inte vågar vända sig till ungdomsmottagningen.

Kim beskriver att han ibland kan använda anmälningsplikten som ett sätt att få den unge att komma tillbaka för fler samtal. Kim beskriver att han genom att förklara för ungdomen att det ungdomen berättar är väldigt allvarligt och att det kan leda till en anmälan till socialtjänsten kan motivera ungdomen till att komma tillbaka för fler samtal och att det är det som är det viktiga i situationen. Kim beskriver situationen på följande sätt:

./../ att jag ändå berättar att det du berättar här för mig idag det är någonting som jag blir väldigt orolig för och det finns någonting som heter anmälningsplikt ./../ att jag vid tillfällena har sagt att jag kommer inte göra någonting här och idag men jag vill gärna att du kommer tillbaks för att jag blir väldigt orolig för dig.. Och att man liksom använder det lite som ett sätt för den unge att komma tillbaks.

Carl använder sig ibland av vad han kallar en "cliffhanger", om han är rädd att en ungdom skall bli orolig och skrämmas iväg när han tar upp en eventuell anmälan kan han ibland se till att det alltid finns någon anledning för ungdomen att komma tillbaka:

Vi gör också så att när det är såna personer att vi tänker att nu skulle vi kunna skrämman iväg dom, då försöker vi knyta upp ./../ nu fick vi ju inte med alla resultat den här gången så då kan vi knyta ihop det med barnmorskorna så att det finns liksom någon cliffhanger hela tiden eller att vi måste ju träffas för det där provsvaret. Det...för oftast så får man ju en ganska så tydlig känsla av att här skulle hon ju kunna försvinna det...

Carl och Kim beskriver här hur de hittat en egen metod som de använder gentemot ungdomarna för att hålla kvar dem eller få dem att komma tillbaka på ett återbesök. Detta kan beskrivas, enligt Christoffersen (2008), som att kuratorerna använder sin egen

omdömesförmåga och beprövade erfarenhet snarare än sin teoretiska kunskap eller organisationens riktlinjer. Christoffersen (2008) nämner också att man i mötet med klienter ibland får pendla mellan att följa arbetsplatsens rutiner medan man agerar utifrån personliga värderingar för att klienten ska bli nöjd. Som professionell ska man dels förhålla sig till de regelverk man lyder under men kuratorerna vi intervjuat uttrycker också att de är måna om relationen de byggt upp med ungdomen. Blennberger (2013) beskriver, med utgångspunkt i bemötandeetiken, hur den professionella ibland hamnar i kläm där byråkratin både kan hjälpa och stjälpa ett bra bemötande. När kuratorerna ska informera ungdomarna att de har anmälningsskyldighet och eventuellt måste anmäla det de precis fått höra är det viktigt att inte bara meddela beslutet utan ungdomen förtjänar också att få en förklaring och ett sympatiskt bemötande. Vidare diskuterar Blennberger (2013) att de professionella ibland inte känner att lagen eller reglerna är till en hjälp och man hamnar då i dilemmat om huruvida reglerna ska följas eller om man kan agera på eget bevåg. Detta går att se i diskussionerna kuratorerna för då de å ena sidan anser att det enligt lagen bör göras en anmälan till socialtjänsten samtidigt som deras omdöme säger att en anmälan inte är den bästa lösningen för ungdomen. Både Carl och Kim uttrycker i citaten ovan att de ibland väljer att inte anmäla då risken finns att de förlorar ungdomen men de ställer då ett motkrav i form av att ungdomen måste fortsätta komma till samtalen. Inom bemötandeetiken förklarar Blennberger (2013) att den professionella kan välja att ta ansvar för sitt uppdrag som kurator där man representerar en organisation och välja att handla utefter vad man som professionell anser bli bäst. Samtidigt som man tar beslutet att inte anmäla visar de kuratorer som ber ungdomarna komma tillbaka en tillit och ett förtroende gentemot ungdomen där krav ställs som motvikt till att man eventuellt avvaktar med en anmälan (ibid).

6. Slutdiskussion

Syftet med vår uppsats har varit att undersöka hur kuratorer på ungdomsmottagningar, som möter sexuellt aktiva ungdomar under 15, förhåller sig till anmälningsskyldigheten de har till socialtjänsten vid misstanke om att en ungdom far illa. För att göra detta har vi intervjuat sex kuratorer som arbetar på ungdomsmottagningar i södra Sverige och vi har sedan transkriberat, kodat och analyserat deras svar. I analysen har vi använt oss av professionsteori och då främst ur ett etiskt perspektiv men vi har också använt oss av en del kunskapsbaserade resonemang som berör professioner. Vi kommer inleda vår slutdiskussion med att försöka svara på våra inledande frågeställningar och sedan kommer vi presentera de frågor och tankar som väckts under uppsatsen gång.

Vår inledande frågeställning handlar om att undersöka hur kuratorerna resonerar etiskt kring anmälningsskyldigheten i de fall där deras professionella omdöme inte stämmer överens med vad lagen säger. I de intervjuer vi genomfört tycker vi att är det tydligt att kuratorerna hellre använder sig av sina professionella bedömningar snarare än att ordagrant följa lagen då de möter ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva. Ingen av kuratorerna uttrycker att det finns orsaker som per automatik leder till en anmälan till socialtjänsten, de vill utgå från en bedömning de gör från fall till fall. Några av kuratorerna uttrycker att de inte tycker att en person under 15 skall behöva avstå från sex, så länge det är något personen i fråga vill. Kuratorn Hannes uttrycker att han inte per automatik ser något problem med att 13-åringar är sexuellt aktiva medan kuratorn Sanna anser att det finns en poäng med att förhålla sig till gränsen på 15 år och att det handlar om en mognad hos den unge. Det verkar också viktigt för kuratorerna att ungdomarna känner att de kan lita på personalen på en ungdomsmottagning och att ungdomarna inte skall behöva känna sig ifrågasatta när de berättar om sin situation. Generellt verkar det som att kuratorerna värderar sin tystnadsplikt, sin professionella erfarenhet och sin omdömesförmåga högt och att de inte gärna vill göra en anmälan till socialtjänsten om det inte är solklart att det krävs. Michelle var den enda kuratorn som uttryckte att hon aktivt ringde upp socialtjänsten tillsammans med den unge för att se vad de kunde erbjuda för hjälp. När vi gått igenom och tolkat våra intervjuer upplever vi att kuratorerna i första hand verkar använda sig av ett konsekvensetiskt resonemang när de hamnar i situationer som rör anmälningsplikten och då en anmälan inte är självklar. Kuratorerna verkar utgå från sin omdömesförmåga och sin tidigare erfarenhet för att kunna fatta beslut när dilemman uppstår. Det verkar också som att det är viktigt för kuratorerna att kunna använda sitt eget professionella omdöme när de avgör om de skall göra en anmälan till socialtjänsten eller inte.

När kuratorerna står inför ett beslut som rör huruvida en anmälan bör göras eller inte ville vi undersöka vilka faktorer som skapar oro och eventuellt påverkar kuratorernas beslut. Det kuratorerna nämner som den främsta faktorn till oro är om det är en stor ålderskillnad mellan den unge och hans partner. Här vill vi poängtera att vi, då vi genomförde intervjuerna, hade kvar vårt ursprungliga syfte att undersöka hur kuratorerna förhåller sig till personer under 15 som är sexuellt aktiva med en äldre partner. Detta var något som vi sedan ändrade (vilket vi beskriver mer i avsnittet som vi kallar avgränsning) och kuratorerna har svarat utifrån perspektivet att uppsatsen skulle beröra just ungdomar under 15 med en äldre partner. Trots att våra frågor var inriktade på just sexuella relationer med personer över 15 år tycker vi ändå

att det är tydligt att kuratorerna uttrycker att åldern överlag är den största orosfaktorn. Därmed inte sagt att alla kuratorer tycker att förhållanden mellan en person under 15 och någon som är flera år äldre är problematiska. De flesta kuratorer menar dock att en stor ålderskillnad är något de reagerar på och att det ofta kan vara grunden till andra problem som en ojämn maktbalans i förhållandet, eller att förhållandet innehåller tvång. Om en ungdom kommer till en ungdomsmottagning upprepade gånger för att testa sig för könssjukdomar eller göra graviditetstest anser kuratorerna att det också kan vara en orosfaktor men de flesta kuratorerna påtalade att de, trots oron, hellre fortsätter träffa ungdomarna själva snarare än att göra en anmälan till socialtjänsten.

När kuratorerna gör en anmälan till socialtjänsten finns det en risk att tappa ungdomens förtroende och tillit, vi ville därför ta reda på hur kuratorerna bemöter ungdomar när det föreligger en risk för anmälan till socialtjänsten. Vi upplever det som att kuratorerna anser att det är svårt att lämna över ett fall till socialtjänsten om det är tveksamt kring vilka insatser socialtjänsten kommer erbjuda ungdomen. Flera av kuratorerna uttrycker att de inte får någon återkoppling på fallen, trots att de ber om det. Det verkar också finnas en svårighet i att släppa ifrån sig den unge när den väl öppnat upp sig. Kuratorn Sanna beskriver detta genom att säga att det är svårt att göra en bedömning som eventuellt leder till en anmälan när hon vet att hon är den enda vuxna den unge öppnat upp sig för och risken finns att hon sedan helt tappar kontakt med ungdomen. Om kuratorerna känner att de måste göra en anmälan är de måna om att så långt det går få med sig den unge. Några av kuratorerna beskriver att när de möter en person under 15 som är sexuellt aktiv vill de gärna träffa den unges partner för att skapa sig en bättre bild av förhållandet. Kuratorerna verkar måna om att behålla ett förtroende hos ungdomen även om det ungdomen berättar gör dem oroliga.

Vi anser att vi fått svar på våra frågeställningar och under arbetets gång har nya tankar väckts och områden vi inte avsett att undersöka från början har blivit synliga och intressanta. Att ha en sexuell relation med en person under 15 är enligt svensk lag alltid ett brott eftersom den unge inte kan ge sitt samtycke. Vi har i vår uppsats fokuserat på ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva och hur anmälningsplikten till socialtjänsten ser ut men en fråga som väckts under arbetets gång är: Vad händer med ungdomarnas partners? Har ungdomen som är under 15 år en relation med en äldre person blir partnern automatisk skyldigt till våldtäkt mot barn. Finns det förmildrande omständigheter, som till exempel liten ålderskillnad mellan parterna, blir rubriceringen sexuellt utnyttjande av barn. Det hade varit intressant att undersöka mer om

hur dessa personer som är över 15 år bemöts och hur kuratorerna förhåller sig gentemot dem med tanke på brottsrubriceringen.

Vi har inför intervjuerna vara noga med att poängtera för kuratorerna att vi inte avser att kontrollera hur noggrant lagen följs eller lägga någon värdering i deras åsikter kring ungdomar och sexualitet utan vi vill försöka förstå hur man kan resonera i de svåra bedömningar som uppstår när man arbetar med barn och unga. Att ta beslut som är till gagn för de klienter man möter samtidigt som lagen skall följas gör att det uppstår dilemman i hur man bör förhålla sig. Under arbetets gång har vi fått större förståelse för hur viktigt det är att som socialarbetare vara medveten om varför man fattar vissa beslut. Att resonera etiskt blir ett sätt att förhindra att beslut fattas utan grund, även om lagar och riktlinjer öppnar upp för tolkning bör socialarbetaren kunna motivera sina val med något mer än en känsla.

7. Referenslista

Akademikerförbundet SSR (2011) *Etik i socialt arbete*.

http://www.akademssr.se/getfile/1203/Etik_i_socialt_arbete.pdf (hämtad 2014-04-14)

Alli, F, Maharaj, P & Yacoob Vawda, M (2012) Interpersonal relations between health care workers and young clients: Barriers to Accessing Sexual and Reproductive Health Care i *Journal of Community Health* 38:150-155

<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=0c97b27d-79c2-4fc8-a14c-e0c915a600c9%40sessionmgr4003&vid=6&hid=4108> (Hämtad 2014-04-23)

Aspers, Patrik (2011) *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber AB

Banks, Sarah (2012). *Ethics and values in social work*. 4. ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Berg, Lena (2011) Hur blir unga sexuella aktörer? I Magnusson, Chris & Häggström-Nordin, Elisabet (2011) *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur AB

Blennberger, Erik (2013) *Bemötandets etik*. Lund: Studentlitteratur AB

Brante, Thomas (2009) *Vad är en profession? – Teoretiska ansatser och definitioner*, Högskolan i Borås, Vetenskap för professioner.

<://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=1496709&fileOId=1496953>
(Hämtad 2014-05-14)

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Christoffersen, Svein Aage (2008) Professioner och professionsetik - vad är det? I Christoffersen, Svein Aage (red.) *Professionsetik*. Malmö: Gleerups

Croona, Gill (2003). *Etik och utmaning. Om lärande av bemötande i professionsutbildning*. Diss.Växjö : Växjö universitet, 2003. <http://nu.diva-portal.org/smash/get/diva2:206684/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2014-04-24)

Davies, Ann (2011) A code of ethics for youth work? i *Youth Studies Australia volume 30:2*
<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=eef96c5f-847e-48b6-93e5-f661f3bb7493%40sessionmgr4005&vid=5&hid=4108> (Hämtad 2014-04-23)

Fors, Zelma (2005) *Ungdomsmottagningen - ungdomar och personal berättar*. Rapport nr A 2005:5 Statens folkhälsoinstitut.

FSUM, Föreningen för Sveriges ungdomsmottagningar (2011) *Policyprogram för Sveriges ungdomsmottagningar*. http://www.fsum.org/?page_id=37 (Hämtas 2014-04-10)

Helmius, Gisela (1990) *Mogen för sex*. Stockholm: Graphic Systems

Henriksen, Jan-Olav & Vetlesen, Arne Johan (2013) *Etik i arbete med människor*. Lund: Studentlitteratur AB

Hydén, Lars-Christer (2001). Att bemöta och bemötas. Utan fast punkt: om förvaltning, kunskap, språk och etik i socialt arbete. S. 48-63

Häggström-Nordin, Elisabet, Borneskog, Catrin, Eriksson Mats och Tydén, Tanja (2011) Sexual behaviour and contraceptive use among Swedish high school students in two cities: Comparisons between genders, study programmes, and over time i *The European Journal of Contraception and Reproductive Health Care, February 2011;16:36–46*
<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=677fdad4-757b-4670-bd82-2a64a31c9d4d%40sessionmgr4003&vid=1&hid=4113> (Hämtad 23/4-14)

Jönson, Håkan (2010). Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete. Malmö: Liber

Kant, Immanuel (2004) *Kritik av det praktiska förnuftet*. Stockholm: Thales

Kullberg, Christian (1994) *Socialt arbete som kommunikativ praktik*. Linköping: Linköpings Universitet.

Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Natur och Kultur

Regeringens proposition 2004/05:45 *En ny sexualbrottslagstiftning*, Stockholm: Justitiedepartementet

RFSU: Sverigebarometern (2012) Hur bra är ditt län på sex, vård och hälsa? Stockholm: RFSU

http://www.rfsu.se/Bildbank/Dokument/Pressmaterial/rfsu_sverigebarometern2012_121120.pdf?epslanguage=sv (Hämtad 2014-02-25)

Sandman, Lars & Kjellman, Sofia (2013) *Etikboken - Etik för vårdande yrken*. Lund: Studentlitteratur AB

Sercombe, J & Sercombe, H (2010) Working the Document: Using Ethics cards to Operationalise the Youth work Code of Ethics i *Ethics and social welfare vol 4:3*.
<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=6ef0d8f6-1e04-4e34-a043-b76b8b7273ba%40sessionmgr4005&vid=5&hid=4108> (Hämtad 2014-04-23)

SFS (2013:365). Brottsbalken. Stockholm: Norstedts Juridik AB

SFS (2012:776). Socialtjänstlagen. Stockholm: Norstedts Juridik AB

SFS (2009:400). Offentlighets- och sekretesslagen. Stockholm: Norstedts Juridik AB

Sheppard, Michael och Ryan, Kate British (2003) Practitioners as Rule Using Analysts: A Further Development of Process Knowledge in Social Work i *Journal of Social Work* 33, 157–176
<http://bjsw.oxfordjournals.org/content/33/2/157.full.pdf> (Hämtad 2014-05-06)

Sjödin, Johanna (2011) *Unga har sex oavsett lagstiftning*. Otta.
<http://www.ottar.se/artiklar/unga-har-sex-oavsett-lagstiftning> (Hämtad 2014-02-28)

SOSFS 1997:15(S). Allmänna råd om tillämpningen av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, s. 31-34.

SR.se <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=2770915>

Trevithick, Pamela (2007) Revisiting the Knowledge Base of Social Work: A Framework for Practice i *British Journal of Social Work* (2008) 38, s.1212–1237

<http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=52a3f5b8-8147-47b4-9cff-1a795d7855f3%40sessionmgr114&hid=115> (Hämtad 2014-05-05)

Trost, Jan (2004) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur AB

Tännsjö, Torbjörn (2000) *Grundbok i normativ etik*. Stockholm; Tales

Svensson, Lennart G (1989) Teori och praktik i professionellas vardagsarbete. I Selander, Staffan (1989) *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap*. Lund: Studentlitteratur

Umo.se. <http://www.umo.se/Att-ta-hjalp/Anmalningsplikt/> (Hämtad 2014-04-24)

Umo.se <http://www.umo.se/Att-ta-hjalp/Tystnadsplikt-och-sekretess/> (Hämtad 2014-04-24)

Welin, Hanna (2012) *Oklara paragrafer gör det svårare att hjälpa unga*. Sydsvenskan <http://www.sydsvenskan.se/inpa-livet/sex--relationer/oklara-paragrafer-gor-det-svarare-att-hjalpa-unga/> (Hämtad 2014-04-28)

Wigzell, Kerstin och Börjesson, Åsa Rapport (2004) *Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn*, Socialstyrelsen, ISBN 91-7201-831-3

Artikelnr 2004-101-1 <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2004/2004-101-1> (Hämtad 2014-04-24)

Bilaga 1 - Introduktionsbrev

Hej!

Vi uppskattar att du vill vara med och dela med dig av dina erfarenheter och kunskaper. Din medverkan gör det möjligt för oss att skriva vår c-uppsats.

Syftet med vår uppsats är att undersöka hur kuratorer på ungdomsmottagningar, som möter ungdomar under 15 som är sexuellt aktiva med en äldre partner, förhåller sig till anmälningskrav och sekretess ur ett etiskt perspektiv. Vi vill också undersöka hur man bemöter och upprätthåller en bra relation med ungdomen trots kravet på anmälningsplikt och risk för att därmed bryta tystnadsplikten.

Vid intervjun vill vi gärna spela in vårt samtal såvida du inte har något att invända mot det. Detta för att vi ska kunna återge vårt samtal på ett korrekt sätt. Vi kommer inte att använda det insamlade materialet till något annat än vår uppsats och därför kommer det insamlade materialet att förstöras efter uppsatsens genomförande. Självklart kommer du vara anonym, varken namn, arbetsplats eller kommun kommer att presenteras. Du väljer själv vilka frågor du vill svara på och du kan när som helst välja att avbryta intervjun.

Du är välkommen att kontakta oss om du har några funderingar, annars ser vi fram emot att få träffa dig och hoppas på en givande intervju.

Med vänliga hälsningar

Linda Fröjdendahl Erika von Corswant

0762116972 0706174198

Handledare

Karin Kullberg

karin.kullberg@soch.lu.se

Bilaga 2 - Intervjuguide

BAKGRUND

1. Hur länge har du jobbat som kurator på ungdomsmottagning?
2. Vad har du för utbildning?
3. Om socionom, hur länge har du varit verksam som detta?
4. Var har du jobbat innan du blev kurator på ungdomsmottagning?
5. Vilka är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?
6. Vilka andra yrkesgrupper finns på den här ungdomsmottagningen?

UNGDOMSMOTTAGNINGENS BESÖKARE

7. När en ungdom ringer till er reception, hur fördelar ni ärendena och vad avgör ifall ungdomen ska kontakta kuratorn?
8. Hur kommer du vanligtvis i kontakt med de ungdomar du möter? Brukar ungdomarna komma direkt till dig eller är den någon kollega som förmedlar kontakten?
9. Vilka är de vanligast förekommande orsakerna till att ungdomar väljer att vända sig till dig?
10. Inom vilket åldersspann rör sig de flesta ungdomar som kommer till dig? Hur ser könsfördelningen ut?

ANMÄLNINGSPLIKTEN

11. Kan du berätta om hur anmälningsplikten fungerar? Hur går det till om ni väljer göra en anmälan?
12. Kan du berätta hur anmälningsplikten påverkar ditt arbete? Fördelar/Nackdelar?
13. I hur stor utsträckning möter du ungdomar under femton år som kommer in och uppger för dig att de är sexuellt aktiva med en äldre partner?
14. När en ungdom under femton år uppger för dig att hen är sexuellt aktiv med en äldre partner, hur går ni vanligtvis vidare i samtalet?
15. Vilka faktorer kan väcka oro hos dig som kurator då en ungdom under femton år uppger att hen har en sexuell relation med en äldre partner? (I förhållande till anmälningsplikten).
16. Kan du beskriva ett typiskt fall, då en ungdom under 15 år sexuellt aktiv med en äldre partner, där ni väljer att göra en anmälan och ett då ni inte gör det?

17. Är de eventuella svårigheterna i bedömningen huruvida man bör anmäla eller inte något ni diskuterar i er arbetsgrupp och hur ser i så fall diskussionerna ut? (Allmän policy/riktlinjer?)

FÖRHÅLLNINGSSÄTT

18. Hur upplever du att den rådande lagstiftningen påverkar ungdomars vilja att vända sig till ungdomsmottagningen i de fall där de ungdomarna har en äldre partner?(Om ja, hur arbetat du för att bemöta det?)

19. Informerar ni ungdomen om anmälningsplikten när det framkommer att hen är sexuellt aktiv med en äldre partner?

Tack för att du ville ställa upp på intervju och som en sista fråga undrar vi om du har tips på litteratur eller artiklar som berör dessa ämnen?

Har du något du vill tillägga innan vi avslutar?